

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Opolu

LOP. 410.003.02.2017

P/17/099

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Opolu

ul. Krakowska 28, 45-075 Opole

T +48 77 449 70 00, F +48 77 449 70 44

lop@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/17/099 – Działalność resocjalizacyjna młodzieżowych ośrodków wychowawczych
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Opolu
Kontrolerzy	Damian Mielcarek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOP/31/2017 z dnia 10 marca 2017 r. Marek Dudek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOP/34/2017 z dnia 22 marca 2017 r. (dowód: akta kontroli, str. 1-4)
Jednostka kontrolowana	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Leśnicy, ul. Kozielska 20, 47-150 Leśnica ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Ryszard Baszuk, Dyrektor ² Mirosława Horzela-Skrzypek- wicedyrektor ds. MOW ³ (dowód: akta kontroli, str. 8-22)

II. Ocena kontrolowanej działalności⁴

Ocena ogólna

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, MOW był przygotowany do realizacji zadań statutowych, przy zapewnieniu warunków bezpieczeństwa wychowankom i poszanowania ich godności osobistej.

Prawidłowo realizowane były zadania resocjalizacyjne, a o ich skuteczności może świadczyć m.in. niska liczba skreśleń wychowanek z ewidencji z powodu przeniesienia do innego MOW z przyczyn wychowawczych oraz odnotowywana w latach 2015-2016 niższa liczba ucieczek w porównaniu do 2014 r. Na uwagę zasługuje także niski stopień karalności wśród byłych wychowanek oraz podejmowanie przez te osoby pracy lub kontynuowanie nauki po opuszczeniu MOW. Prowadzone w MOW działania nadzorcze, podejmowane przez kierownictwo prace oraz realizowane projekty, wspomagały proces resocjalizacji wychowanek. Dodatkowo, wielokierunkowa współpraca z sądami rodzinnymi, ze środowiskiem lokalnym, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży, korzystnie wpływała na wzrost skuteczności resocjalizacji wychowanków MOW.

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli prowadzony monitoring procesu resocjalizacji wychowanek (m.in. poprzez dokonywanie ich systematycznej oceny) był prawidłowy, choć zwraca uwagę fakt, iż MOW posiadał jedynie szczątkowe informacje o losach byłych wychowanek. NIK stwierdziła również, iż opracowywane w procesie resocjalizacji dokumenty IPET⁵ nie zawierały niektórych wymaganych elementów, a w dziesięciu przypadkach zaniechano dokonania wielospecjalistycznej

¹ Dalej: MOW.

² Dalej: Dyrektor MOW.

³ Od dnia 1 września 2015 r., dalej: Wicedyrektor ds. MOW.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki, stosuje się ocenę opisową.

⁵ Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny.

oceny poziomu funkcjonowania wychowanki, z uwzględnieniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej, przed sporządzeniem takiego programu.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Przygotowanie MOW do realizacji zadań, w tym zapewnienie bezpieczeństwa wychowankom i poszanowania ich godności osobistej

Opis stanu faktycznego

1.1. Na podstawie uchwały Rady Powiatu Strzeleckiego⁶, MOW w Leśnicy oraz szkoły wchodzące w jego skład, utworzono z dniem 1 września 2013 r. Od 1 września 2015 r. MOW wszedł w skład Zespołu Placówek Oświatowych w Leśnicy⁷. Statut MOW zawierał elementy wskazane w załączniku nr 3 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. *w sprawie ramowych statutowych placówek publicznych*⁸. Statut określał cele i zadania MOW⁹ oraz sposób wykonywania tych zadań, m.in. poprzez: a/ organizowanie zajęć resocjalizacyjnych, terapeutycznych, edukacyjnych oraz profilaktyczno-wychowawczych umożliwiających nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym; b/ współdziałanie z rodzicami wychowanków, organizacjami społecznymi i innymi instytucjami w planowaniu i realizowaniu bieżących działań wychowawczych; c/ przekazywanie rodzicom informacji o postępach i trudnościach; d/ poszukiwanie i ustalanie form pomocy instytucjonalnej; e/ organizowanie udziału w życiu społecznym, gospodarczym i kulturalnym środowiska, na bazie współpracy z instytucjami kulturalnymi, organizacjami pozarządowymi i sportowymi. Statut określał także prawa i obowiązki wychowanków, stosowane w MOW kary i nagrody, tryb składania skarg oraz warunki pobytu z uwzględnieniem zapewnienia bezpieczeństwa i potrzeb wychowanków.

(dowód: akta kontroli, str. 11- 98, 240-279)

W latach 2015-2016 rada pedagogiczna MOW nie podejmowała uchwał w sprawie zmian w Statucie tej jednostki dotyczących praw i obowiązków wychowanków, kar i nagród, procedury odwoławczej od nałożonych kar, trybu składania skarg, za wyjątkiem dodania do treści tego dokumentu zapisu o: *prawie wychowanka do sprawiedliwej, obiektywnej, jawnej opinii i oceny swojego postępowania, a także wglądu w dokumentację dotyczącą jej osoby po wcześniejszej pisemnej prośbie skierowanej do dyrektora placówki*¹⁰. Zmiany Statutu opiniowane były przez przewodniczącą Samorządu Wychowanek. Statut oraz jego zmiany zamieszczane były na stronie internetowej MOW¹¹ oraz Zespołu Placówek Oświatowych w Leśnicy¹², natomiast wyciągi z jego treści znajdowały się w widocznym miejscu w świetlicach grupowych. Wicedyrektor MOW wyjaśniła, że *wychowanki o zmianach w statucie informowane są na apelach społeczności MOW i na zajęciach wychowawczych*.

(dowód: akta kontroli, str. 94-98, 240-279, 675-680, 717-762, 775-877)

⁶ Uchwała nr XXXV/360/13 z dnia 31 lipca 2013 r.

⁷ Na podstawie Uchwały nr VII/68/15 Rady Powiatu Strzeleckiego z dnia 29 kwietnia 2015 r.

⁸ Dz.U. Nr 52, poz. 466.

⁹ Zgodnie z jego § 4, celem MOW było wychowanie i kształcenie dzieci i młodzieży niedostosowanej społecznie, a zadaniem – eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

¹⁰ Zapis dodany do Statutu na podstawie uchwały Rady Pedagogicznej z dnia 9 września 2016 r.

¹¹ www.mow.lesnica.pl

¹² www.zpolesnica.pl

W latach 2015-2016 w Statucie oraz w Programie Zintegrowanych Oddziaływań Wychowawczych (PZOW) przewidziano następujące nagrody: pochwała ustna ze strony wychowawcy; pochwała ustna wychowawcy na forum grupy; pochwała ustna Dyrektora MOW; pochwała wobec całej społeczności MOW z jednoczesnym wpisaniem do dokumentacji wychowanki; list pochwalny do rodziców/opiekunów; dyplom uznania; nagroda rzeczowa; udzielenie wydłużonego urlopu do domu rodzinnego; wpis do kroniki MOW; wniosek do sądu rodzinnego o zwolnienie z pobytu w MOW; a także inne (zawarte w PZOW), w tym m.in. – możliwość dodatkowego korzystania ze sprzętu rtv, telefonu komórkowego i internetu (w wyznaczonych godzinach), wydłużenie urlopu i przepustki, uczestnictwo w imprezach rozrywkowych-rekreacyjnych.

(dowód: akta kontroli, str. 27-41, 84-92, 94, 240-279, 496-575, 581-622, 775-877)

Obowiązujący w latach 2015-2016 w MOW katalog kar¹³ nie naruszał reguł i zaleceń przyjętych w: Regulach Narodów Zjednoczonych nr 66 i 67 z Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego 45/113 z dnia 14 grudnia 1990 r.¹⁴; zaleceniach nr 32 i 93.1 przyjętych w Zaleceniach CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów z dnia 5 listopada 2008 r.¹⁵ *dla państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich*, a także art. 72 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.¹⁶ W latach 2015-2016 nie dokonywano zmian w katalogu kar.

(dowód: akta kontroli, str. 27-41, 84-92, 94, 240-279, 496-575, 581-622, 775-877)

W MOW uregulowano tryb odwołania się od kar¹⁷. Zgodnie z tym trybem, odwołanie za pośrednictwem rady wychowanków, wychowawcy, wychowawcy klasy, rodziców lub rzecznika praw wychowanka mogła złożyć wychowanka do Dyrektora MOW w formie pisemnej, w ciągu trzech dni od dnia poinformowania jej o karze, podając uzasadnienie. Rozpatrzenie odwołania następowało w ciągu kolejnych siedmiu dni. Do rozpatrzenia odwołania Dyrektor MOW powoływał komisję. Ostateczną decyzję podejmował Dyrektor, od której to decyzji wychowanka mogła się odwołać do Opolskiego Kuratora Oświaty. Wniesienie odwołania zawieszало wykonanie kary do czasu wydania ostatecznej decyzji. W latach 2015-2016 nie dokonywano w ww. zakresie zmian regulacji wewnętrznych.

(dowód: akta kontroli, str. 27-41, 84-92, 94, 240-279, 496-575, 581-622, 775-877)

W przyjętych i obowiązujących w latach 2015-2016 uregulowaniach wewnętrznych MOW (Statut MOW, PZOW) nie ograniczano wychowankom możliwości kontaktowania się z rodziną, innymi osobami, jak też z przedstawicielami organizacji zewnętrznych.

¹³ Rodzaje kar (§ 28 Statutu oraz zapisy PZOW): upomnienie wychowawcy grupy lub Dyrektora MOW; upomnienie ustne Dyrektora MOW udzielone w obecności wychowawcy wiodącego lub wychowawcy klasy; nagana wychowawcy grupy i obniżenie oceny z zachowania; zawieszenie w prawie do korzystania z atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych, wycieczek i imprez sportowych, w ramach których nie są realizowane treści programowe; nagana Dyrektora MOW wraz z wpisem do dokumentów wychowanka; pozbawienie prawa reprezentowania Ośrodka na zewnątrz; zakaz korzystania z prawa do urlopowania; w sytuacjach koniecznych powiadomienie policji i sądu rodzinnego, celem wszczęcia postępowania.

¹⁴ Dostępne w publikacji Archiwum Kryminologii t. XIX, Wydawnictwo INP PAN, Warszawa 1993 r., s. 269-281.

¹⁵ Dostępne w publikacji Prawa Dziecka – Dokumenty Rady Europy, oprac. Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2013 r.

¹⁶ Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.

¹⁷ § 29 Statutu oraz Regulamin pobytu, praw i obowiązków wychowanki MOW w Leśnicy stanowiący załącznik nr 2 do PZOW.

(dowód: akta kontroli, str. 27-41, 84-92, 94, 240-279, 496-575, 581-622, 775-877)

W MOW w latach 2015-2016 obowiązywały regulacje wewnętrzne zawarte w PZOW dotyczące zapobiegania wnoszeniu do MOW alkoholu, narkotyków, niebezpiecznych narzędzi oraz określające zasady postępowania z wychowanką będącą pod wpływem alkoholu lub innego środka odurzającego¹⁸. Przewidywały one m.in.: *powiadomienie Policji, gdy stan zdrowia i zachowanie wychowanki oraz zaistniała sytuacja dają powody do jej interwencji oraz odwiezienie wychowanki do szpitala w celu wykonania odpowiednich testów*. W odniesieniu do zbadanej próby dokumentacji 15 wychowanek¹⁹ nie podejmowano w MOW czynności na podstawie ww. procedury.

(dowód: akta kontroli, str. 27-41, 84-92, 94, 240-279, 496-575, 581-622, 775-877, 900-901, 960-966)

W MOW nie określono zasad (procedur wewnętrznych) konwojowania wychowanki do MOW, w sytuacjach gdy nie była dowożona przez Policję. Zgodnie natomiast z § 23 pkt 8 Statutu, Dyrektor MOW obowiązany był do odebrania zatrzymanej przez Policję nieletniej, w ciągu 48 godzin od powiadomienia o zatrzymaniu. Dyrektor MOW wyjaśnił, że *MOW nie jest instytucją upoważnioną do konwojowania wychowanek. Jedyną czynnością jaką sprawujemy to opieka wychowawców podczas transportu do innego MOW. W roku 2015 miało miejsce sześć wyjazdów: jeden do MOW w Czaplinku i do MOW w Kwidzynie, dwa do MOW w Podgłęboku, jeden do MOW w Łodzi oraz jeden do MOW w Węgrzynie. W 2016 roku miał miejsce jeden wyjazd do MOW w Podgłęboku. W trakcie przewozu wychowanek nie miały miejsca żadne zdarzenia zagrażające zdrowiu pracowników czy wychowanki. Nie odnotowano prób ucieczek. Nie wprowadzono procedury wewnętrznej w tym zakresie*.

(dowód: akta kontroli, str. 27-41, 84-92, 94, 240-279, 496-575, 581-622, 775-877, 960-966)

W PZOW uregulowano kwestie dotyczące dokumentowania i ewidencjonowania zdarzeń nadzwyczajnych. Określono w nim procedury postępowania w przypadku wystąpienia zjawisk kryzysowych, takich jak: akty wandalizmu, agresja i przemoc fizyczna lub psychiczna wobec innych wychowanek, agresja i przemoc fizyczna wobec wychowawców, samookaleczenia, próby samobójstw, zgony i ucieczki. W prowadzonej w MOW dokumentacji odnotowywano zdarzenia nadzwyczajne w notatkach wychowawców (były to: akty wandalizmu, agresji i przemocy fizycznej wobec wychowawców i wychowanek, samookaleczania, próby samobójcze) oraz sporządzano sprawozdania do Opolskiego Kuratora Oświaty zawierające informacje dotyczące wypadków nadzwyczajnych, takich jak: zgon nieletniego, samobójstwo, zgwałcenie czy pobicie²⁰. W MOW rejestrowano także ucieczki. W zbadanej próbie dokumentacji 15 wychowanek nie stwierdzono odstępstw od określonych procedur postępowania w ww. zakresach, a stwierdzone przypadki zdarzeń nadzwyczajnych opisano w pkt II 2.2 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(dowód: akta kontroli, str. 27-41, 84-92, 94, 240-279, 496-575, 581-622, 775-877, 885-893, 900-901)

¹⁸ Regulamin przyjmowania wychowanek do MOW oraz procedury postępowania w przypadku: dowiezienia wychowanki pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, ujawnienia na terenie ośrodka wychowanki będącej pod wpływem alkoholu lub środków odurzających lub gdy wychowawca podejrzewa, że wychowanka posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyk.

¹⁹ Wychowanki, które ukończyły w MOW 18 rok życia oraz o najdłuższym okresie pobytu w poszczególnych latach: 2013 – dokumentacje 3 wychowanek, w latach 2014-2016 po 4 dokumentacje wychowanek z każdego roku.

²⁰ W latach 2015-2016 w MOW nie wystąpiły takie wypadki nadzwyczajne.

W MOW obowiązywała procedura przechowywania i podawania leków wychowankom²¹. Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła, że wychowanki mają zapewnioną podstawową opiekę medyczną w poradni lekarza rodzinnego w Leśnicy, a w razie konieczności korzystają z usług lekarzy stomatologów. W nagłych zachorowaniach pomocy medycznej udziela zawezwane pogotowie ratunkowe lub wychowanka zostaje dowieziona do Szpitala Rejonowego w Strzelcach Opolskich do poradni nocnej i świątecznej podstawowej opieki medycznej. W przypadku konieczności hospitalizacji wychowanki, zostaje ona przyjęta na wskazany przez specjalistę oddział. W przypadku hospitalizacji wychowanki niezwłocznie o zaistniałej sytuacji zostaje powiadomiony opiekun prawny podopiecznej. Wychowanki korzystają również z leczenia specjalistycznego, najczęściej lekarzy psychiatrów, chirurgów, dermatologów, ginekologów. Leki wychowankom podawane są przez wychowawców grup internatowych na zasadach określonych w procedurze przechowywania i podawania leków. Dyrektor MOW wyjaśnił natomiast, że problemy jakie występują w powyższym zakresie to przede wszystkim długie terminy oczekiwania na wizytę u lekarzy specjalistów oraz kłopoty z odzyskaniem od części rodziców pieniędzy wydatkowanych na zakup leków.

(dowód: akta kontroli, str. 675-680, 699-704, 960-966)

1.2. W skład MOW wchodziły szkoły: Gimnazjum Specjalne nr 2 dla uczniów niedostosowanych społecznie w Leśnicy (Gimnazjum) oraz Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna (ZSZ) nr 2 dla uczniów niedostosowanych społecznie.

Według stanu na 31 grudnia 2016 r. w MOW funkcjonowały trzy grupy wychowawcze liczące łącznie 33 wychowanki, tj. odpowiednio wychowanek w grupie: I było 11; II - 12; III - 10. W szkołach funkcjonujących w MOW było sześć oddziałów szkolnych, do których uczęszczali w ww. okresie 33 uczennice, tj.: trzy oddziały Gimnazjum liczące sześć (klasa I), cztery (klasa II) i 11 uczennic (klasa III) oraz trzy oddziały ZSZ liczące kolejno osiem uczennic w klasie I, trzy w klasie II oraz jedną w klasie III.

Według stanu na 31 grudnia 2015 r. w MOW funkcjonowały trzy grupy wychowawcze liczące łącznie 31 wychowanek, tj. odpowiednio wychowanek w grupie: I – 10; II – 11; III-10. W szkołach w MOW funkcjonowały trzy oddziały szkolne ZSZ, do których uczęszczało w ww. okresie 31 uczennic: 20 w dwóch oddziałach klasy I (po 10 w każdej klasie) oraz 11 w klasie II.

W latach 2015-2016 w MOW zachowano dopuszczalną liczbę wychowanek w poszczególnych grupach wychowawczych (do 12²² osób) oraz dopuszczalną liczbę uczniów w poszczególnych oddziałach szkolnych (do 16²³). MOW zgłaszał do Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie (ORE) gotowość do przyjęcia 48 wychowanek, dla której to liczby zapewniał bazę noclegową.

W latach 2015-2016 do MOW nie zostało doprowadzonych 122 nieletnich, spośród 226 skierowanych. W ww. okresie proces resocjalizacji w MOW rozpoczęły 104

²¹ Wprowadzona Zarządzeniem nr 15/2016 Dyrektora MOW z dnia 21 listopada 2016 r.

²² Zgodnie z § 18 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 109, poz. 631), dalej: rozporządzenie w sprawie zasad działania placówek publicznych z 2011 r. oraz § 22 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U., poz. 1872), dalej: rozporządzenie w sprawie zasad działania placówek publicznych z 2015 r.

²³ Zgodnie z § 5 ust. 3 pkt 9 załącznika nr 3 oraz § 5 ust. 3 pkt 8 załącznika nr 5B do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624 ze zm.)

wychowanki. Nie wystąpiły przypadki odmowy przyjęcia wychowanek przez Dyrektora MOW.

(dowód: akta kontroli, str. 27-93, 99-103, 681-682, 717-762)

1.3. W MOW wg stanu na 31 grudnia 2015 r. oraz 31 grudnia 2016 r. zatrudniano odpowiednio 17 i 16 wychowawców, co odpowiadało potrzebom tej jednostki. Wnioskowana przez Dyrektora MOW i zatwierdzona w arkuszach organizacyjnych tygodniowa liczba godzin wychowawców, odpowiadała liczbie godzin funkcjonowania grup wychowawczych. Faktyczne zatrudnienie wychowawców w zbadanych tygodniach²⁴ odpowiadało danym przyjętym w arkuszu organizacyjnym.

(dowód: akta kontroli, str. 99-103, 705-710)

Na dzień 31 grudnia 2016 r., dla 33 wychowanek przebywających w MOW, zatrudniano dwóch psychologów w wymiarze 13 godzin tygodniowo każdy oraz jednego pedagoga szkolnego w wymiarze 26 godzin tygodniowo. W okresie od 1 stycznia 2015 r. do 31 sierpnia 2016 r. w MOW zatrudniano dwóch psychologów i dwóch pedagogów szkolnych w wymiarze 13 godzin tygodniowo każdy. Powyższe wymiary godzin pracy psychologów i pedagoga szkolnego zgodne były z wymiarami ustalonymi przez Radę Powiatu Strzeleckiego²⁵, które określono na 26 godzin tygodniowo.

(dowód: akta kontroli, str. 99-103, 705-710)

Według stanu na 31 grudnia 2016 r. opiekę w porze nocnej sprawowały w MOW cztery osoby, w tym dwóch wychowawców, co było zgodne z § 25 ust. 4 i 5 rozporządzenia w sprawie *zasad działania placówek publicznych z 2015 r.*

(dowód: akta kontroli, str. 99-103, 705-710)

Osoby zatrudnione w MOW²⁶ na stanowiskach wychowawców grup wychowawczych, psychologów i pedagoga szkolnego spełniały wymagania w zakresie kwalifikacji, o których mowa w §§ 15, 19 i 20 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie *szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli*²⁷. Osoby zatrudnione na ww. stanowiskach w latach 2012-2016 uczestniczyły w szkoleniach, kursach i zajęciach podnoszących ich kwalifikacje zawodowe²⁸.

(dowód: akta kontroli, str. 711-716)

1.4. W latach 2015-2016 w MOW podejmowano działania w zakresie zapewnienia opieki oraz przygotowania nieletniej w ciąży do roli rodzicielskiej. Wychowanki będące w ciąży, przebywały w MOW tylko do czasu porodu (żadna z wychowanek nie urodziła dziecka podczas pobytu w MOW), a po porodzie wracały do domów rodzinnych. Wychowanki w ciąży były w MOW pod opieką ginekologa, położnej oraz uczestniczyły w zajęciach szkoły rodzenia. Przyszłe matki były także pod stałą opieką psychologa MOW i uczestniczyły w zajęciach (indywidualnych i grupowych)

²⁴ Od 5 do 11 października 2015 r. oraz od 3 do 9 października 2016 r.

²⁵ Uchwała Nr XXXII/309/13 Rady Powiatu Strzeleckiego z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie ustalenia tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli, dla których nie ustalono obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych oraz zasad zaliczania do wymiaru godzin poszczególnych zajęć w formie zaocznej i w kształceniu na odległość.

²⁶ Wg stanu na dzień 31 grudnia 2016 r.

²⁷ Dz.U. z 2015 r. poz. 1264.

²⁸ M.in. szkolenia i kursy z zakresu: Wykorzystanie obrazu i metafory w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie; Seksualność osób niepełnosprawnych intelektualnie; Gry psychologiczne u nieletnich; Przeciwdziałanie uzależnieniu dzieci i młodzieży od substancji psychoaktywnych.

dla wychowanek spodziewających się dziecka. W latach 2015-2016 w MOW przebywało łącznie 14 wychowanek będących w ciąży, z tego trzy z nich po dniu 1 września 2016 r. Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła, że *dziewczyny będące w ciąży otrzymują także posiłki wzbogacone o większą ilość owoców. Działania tych nie reguluje żadna procedura wewnętrzna. Podejmowane działania prowadzone były w latach 2015- 2016 i nie uległy zmianie po 1 września 2016 r.*

(dowód: akta kontroli, str. 675-680, 683-696, 767-770)

1.5. W MOW zapewniono wychowankom warunki wskazane w § 19 ust. 1 pkt 2 oraz § 26 rozporządzenia w sprawie zasad działania placówek publicznych z 2015 r. W wyniku przeprowadzonych oględzin pokoiów mieszkalnych, pomieszczeń sanitarno-higienicznych oraz innych pomieszczeń związanych z pobytem i nauką wychowanek MOW stwierdzono m.in., że:

- baza noclegowa przygotowana była dla czterech grup wychowawczych i obejmowała 51 miejsc (w 14 pokojach), z których w dniu oględzin wykorzystanych było 41. W pomieszczeniach mieszkalnych liczba zajętych miejsc przez wychowanki wynosiła od dwóch do czterech²⁹;
- każda z czterech grup wychowawczych dysponowała odpowiednim pomieszczeniem rekreacyjno-wypoczynkowym dostosowanym dla poszczególnej grupy wychowanek;
- MOW dysponował pomieszczeniem umożliwiającym organizację spotkań całej społeczności ośrodka³⁰;
- zajęcia z wychowankami obejmujące m.in. nabywanie umiejętności życiowych i społecznych, resocjalizacyjnych, sportowych, turystycznych, kulturalno-oświatowe i rozwijające własne zainteresowania wychowanek, mogły być prowadzone w 6 salach lekcyjnych (4 do nauczania ogólnego, pracowni informatycznej i pracowni przeznaczonej do nauki w zawodzie kucharz)³¹, sali gimnastycznej oraz z wykorzystaniem boisk zewnętrznych (do piłki koszykowej i ręcznej, bieżni eliptycznej, skoczni lekkoatletycznej, terenu rekreacyjnego);
- każda z czterech grup wychowawczych dysponowała:
 - a) pomieszczeniem (lub wydzielonym miejscem – aneksem) wyposażonym w sprzęt AGD³², naczynia i sztucce, w którym wychowanki miały możliwość samodzielnego przygotowywania posiłków, odpowiedniego przechowywania i obróbki żywności oraz detergenty kuchenne,
 - b) automatem pralniczym, miejscem do suszenia bielizny (przenośne suszarki), pojemnikiem na bieliznę przeznaczoną do prania, środkami piorącymi;
 - c) pomieszczeniem świetlicowym wyposażonym m.in. w stoły, krzesła (lub/i fotele) kanapy, odbiornik telewizyjny i radioodtwarzacz, odtwarzacz DVD, gry planszowe i książki;
- łazienki i toalety umożliwiały wychowankom korzystanie z nich w sposób zapewniający intymność i zgodność z zasadami higieny, w toaletach zapewniono mydło w płynie i papier toaletowy;

²⁹ W czterech grupach wychowawczych liczba miejsc wynosiła: grupa I – 12, zajętych 10; grupa II – 14, zajętych 10, grupa III – 12, zajętych 11 oraz grupa IV – 13 i zajętych 10. W grupie I znajdował się jeden pokój pięcioosobowy z zajętymi trzema miejscami, a w grupie IV były dwa pokoje pięcioosobowe, w których było po cztery osoby.

³⁰ Pomieszczenie to (stolówka) znajdowało się w budynku ZPO ul. Kozielska 20a.

³¹ Sala do nauczania ogólnego wyposażono m.in. w tablice, rzutniki, ekrany, podstawowe zestawy przedmiotowe, podręczniki, meble klasowe w liczbie o rodzaju odpowiednim do liczebności klasy, sala do nauki informatyki wyposażona była w 14 uczniowskich zestawów komputerowych, a sala do nauki w zawodzie kucharz w lodówki, kuchnie elektryczne i inny urządzenia elektryczne AGD, naczynia, sztucce, talerze, stoliki i krzesła dla 10 uczniów, zlewozmywaki i inne.

³² Np. lodówka, kuchnia, kuchnia mikrofalowa, piekarnik, mikser, opiekacz-toster, czajnik.

- pomieszczenia dla chorych wyposażono w 4 łóżka, wraz z pełnym węzłem sanitarnym.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że tapczany, szafy, krzesła oraz szafki do przechowywania rzeczy osobistych, a także wyposażenie pomieszczeń sanitarno-higienicznych dla grup wychowawczych (I, II i III) wskazywały na ich znaczne zużycie wynikające z długotrwałego bądź niewłaściwego użytkowania.

(akta kontroli str. 664-665, 717-762)

Wicedyrektor ds. MOW przyznała, że *stan wyposażenia pokoi wychowanek i niektórych pomieszczeń sanitarno-higienicznych ze względu na ich wieloletnie użytkowanie, nie jest dobry i jest znany przedstawicielom organu prowadzącego m.in. z informacji przekazywanych przez dyrekcję MOW podczas częstych spotkań oraz z protokołów kontroli organów zewnętrznych. Jednak ze względu na rozważaną przez organ prowadzący możliwość przeniesienia pomieszczeń mieszkalnych dla wychowanek do innego budynku (ul. Kozielska 20a), wynikającą m.in. z wymogów wprowadzonych rozporządzeniem MEN od 2020 r. ewentualne prace remontowe i zakup nowego wyposażenia nie jest obecnie rozważany.*

(akta kontroli str. 664-665, 717-762)

Dyrektor MOW wyjaśnił natomiast, że w okresie przerwy wakacyjnej 2015 roku zostały odmalowane wszystkie pomieszczenia MOW. Każda z wychowanek została zaopatrzona w nocną lampkę oraz tablicę korkową, którą ma do własnej dyspozycji. W styczniu tego roku odbyło się spotkanie ze starostą strzeleckim, na którym ustalono zakres prac niezbędnych do wykonania do 2020 roku celem spełnienia standardów wynikających z rozporządzenia w sprawie zasad działania placówek publicznych z 2015 r. W chwili obecnej trwają przygotowania przetargu na wykonanie dokumentacji projektowej polegającej na adaptacji budynku szkoły Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego na potrzeby MOW. Po ukończeniu prac budowlanych planowane jest doposażenie placówki w nowe meble do pokoi, świetlic i sal lekcyjnych. Obecnie w budżecie placówki zapewnione są środki na realizację bieżących prac malarskich oraz na naprawę wyposażenia.

(akta kontroli str. 960-966)

Opis stanu
faktycznego

W toku oględzin ustalono ponadto, że MOW był monitorowany. Zestaw monitorujący składał się z urządzenia do zapisu na nośnik elektroniczny (czas przechowywania nagrań – 14 dni) i 16 kamer (z tego 11 wewnątrz budynku³³ i 5 na zewnątrz). Łazienki, sanitariaty i pokoje wychowanek nie były objęte monitorowaniem.

(akta kontroli str. 664-665, 717-762)

Na podstawie przeprowadzonych oględzin ustalono także, że:

- w ciągach komunikacyjnych nie występowała przestrzeń pomiędzy biegami schodów, które należało zabezpieczyć;
- schody były wyposażone w balustrady z poręczami zabezpieczonymi przed ewentualnym zsuwaniem się po nich, tj. zgodnie z § 16 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie

³³ Po trzy kamery w dwóch ciągach korytarza na parterze i na I piętrze, jedna na korytarzu do pokoju pedagoga/psychologa i jedna na korytarzu przed świetlicą grupy trzeciej, ponadto jedna na klatce schodowej skierowana na wyjście główne z budynku MOW i jedna na klatce schodowej wyjścia ewakuacyjnego skierowana na drzwi wyjściowe na zewnątrz budynku. Pięć kamer zewnętrznych: cztery od strony wejścia głównego do budynku, z tego dwie skierowane na wprost i dwie skierowane na boki – w kierunku ul. Kozielskiej i ul. Stawowej oraz jedna skierowana na obiekty sportowe w kierunku ul. Nad Wodą.

*bezpieczeństwa i higieny pracy w publicznych i niepublicznych w szkołach i placówkach*³⁴;

- w pomieszczeniach placówki, w tym w pokoju nauczycieli wychowania fizycznego, pokojach wychowawców oraz kuchni były apteczki zaopatrzone w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy, instrukcję o zasadach udzielania tej pomocy, powyższe wypełniało obowiązek wskazany w § 20 powołanego rozporządzenia);
- plany ewakuacji placówki umieszczone były w widocznym miejscu, w sposób zapewniający do niego dostęp, a drogi ewakuacyjne oznaczone były wyraźnie i w sposób trwały, tj. na zasadach ustalonych w § 5 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa;
- we wszystkich pomieszczeniach sanitarno-higienicznych zapewniony został dostęp do bieżącej ciepłej i zimnej wody, zgodnie z § 8 ww. rozporządzenia;
- teren placówki był ogrodzony, a jedyny szlak komunikacyjny wychodzący poza ten teren (furtka obok bramy wyjazdowej na teren MOW), był zabezpieczony w sposób uniemożliwiający bezpośrednie wyjście na jezdnię, co było zgodne z § 7 ust. 1 i ust. 4 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa.

(akta kontroli str. 717-762)

W latach 2015-2016, zgodnie z § 3 ust. 1 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa, Dyrektor MOW przy współudziale specjalisty ds. BHP przeprowadził kontrole m.in. obiektów MOW pod kątem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków ich wykorzystania, które udokumentował w protokołach z dnia 18 sierpnia 2015 r. i 26 sierpnia 2016 r. W protokołach tych wskazano m.in. na stwierdzone uchybienia w zawartości apteczek, ubytki w ścianach, przepalone punkty świetlne, niewłaściwie zamontowaną obudowę grzejnika. Wydane w tym zakresie zalecania dotyczyły usunięcia wymienionych uchybień i wszystkie zostały wykonane. W obu protokołach stwierdzono, że obiekt MOW został przygotowany do rozpoczęcia nowego roku szkolnego, jest bezpieczny i mogą w nim przebywać uczniowie i pracownicy. Kopie protokołów, zgodnie z § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia, Dyrektor MOW przekazał do organu prowadzącego.

(akta kontroli str. 444-453)

Zgodnie z decyzją Zarządu Powiatu Strzeleckiego³⁵ trwały zarząd dla obiektów MOW ustanowiony został na rzecz Zespołu Placówek Oświatowych w Leśnicy.

(akta kontroli str. 485-490, 491-495, 579-580)

Ustalone
nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

W ramach realizacji zadań statutowych, w MOW zapewnione zostały warunki lokalowe, bezpieczeństwo i poszanowanie godności osobistej wychowankom. Liczebność grup wychowawczych i oddziałów szkolnych nie przekraczała maksymalnej dopuszczalnej normy wynikającej z obowiązujących przepisów, a osoby zatrudnione na stanowiskach wychowawców grup wychowawczych, psychologa i pedagoga szkolnego spełniały odpowiednie wymagania w zakresie kwalifikacji zawodowych. W MOW zapewniano również wychowankom opiekę psychologa i pedagoga szkolnego w wymaganej liczbie godzin.

³⁴ Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69 ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa.

³⁵ nr 2/2015 z dnia 20 sierpnia 2015 r. w sprawie wygaśnięcia i ustanowienia trwałego zarządu.

2. Realizacja przez MOW zadań resocjalizacyjnych

2.1. W latach 2013-2016 z ewidencji MOW zostało skreślonych łącznie 166 wychowanek, z tego w kolejnych latach ww. okresu odpowiednio: 7, 55, 53, 51. Skreśleń dokonywano z uwagi na:

- długotrwałą nieobecność³⁶ - w 61 przypadkach (36,8%) - ewidencyjna długość pobytu od dnia przyjęcia do dnia skreślenia z ewidencji MOW wyniosła od 30 do 579 dni;
- przeniesienie do innego MOW z przyczyn wychowawczych - w 7 przypadkach³⁷ (4,2%) - ewidencyjna długość pobytu wyniosła od 204 do 380 dni;
- ukończenie 18 roku życia - w 61 przypadkach³⁸ (36,8%) - ewidencyjna długość pobytu wyniosła od 16 do 1 014 dni;
- zakończenie procesu resocjalizacji i brak zastosowania innego środka wychowawczego przed ukończeniem 18 roku życia - w 6 przypadkach³⁹ (3,6%) - ewidencyjna długość pobytu wyniosła od 191 do 559 dni;
- zmianę środka wychowawczego na nadzór kuratora - w 11 przypadkach⁴⁰ (6,6%) - ewidencyjna długość pobytu wyniosła od 7 do 434 dni;
- z innych przyczyn⁴¹ - w 20 przypadkach (12%) - ewidencyjna długość pobytu wyniosła od 9 dni do 463 dni.

Tylko w jednym przypadku w uzasadnieniu postanowienia sądu dotyczącego zakończenia procesu resocjalizacji w warunkach MOW przed ukończeniem przez wychowanki 18 roku życia wskazano, że *uchyla się środek wychowawczy w postaci pobytu w MOW z uwagi na fakt, iż nieletnia jest w ciąży*. W pozostałych pięciu przypadkach postanowienia w tym zakresie nie zawierały uzasadnień. MOW każdorazowo wydawał opinie na temat takich wychowanek, w których stwierdzano m.in., iż wychowanki aktywnie uczestniczyły w zajęciach lekcyjnych i nadrabiały zaległości w nauce, a dotychczasowa praca wychowawczo-resocjalizacyjna przebiegała rokująco (przy jednoczesnym wskazaniu, iż wychowanki wymagały kontroli wychowawczej).

(dowód: akta kontroli, str. 878-884, 1161-1174)

2.2. MOW przysyłał do Opolskiego Kuratora Oświaty kwartalne sprawozdania z wypadków nadzwyczajnych. Sprawozdania, zgodnie z wytycznymi⁴², powinny dotyczyć: zgonu nieletniej lub innej osoby, samobójstwa nieletniej, zgwałcenia nieletniej, pobicia nieletniej skutkującego ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu. W MOW nie odnotowano ww. wypadków. Jednocześnie ewidencjonowano (w postaci notatek służbowych wychowawców) od 2015 r. inne zdarzenia nadzwyczajne, które nie zostały wymienione w piśmie Opolskiego Kuratora Oświaty. I tak, w latach 2015-2016 występowały: akty wandalizmu (12 przypadków); agresja i przemoc fizyczna wobec innych wychowanek (28 przypadków); agresja i przemoc fizyczna wobec wychowawców, nauczycieli, pracowników ośrodka (34 przypadki); samookaleczenia (6 przypadków); próby samobójstwa (4 przypadki); agresja wobec funkcjonariuszy policji (1 przypadek). Zdarzenia te nie dotyczyły tych samych nieletnich, a dochodziło do nich podczas dyżurów różnych wychowawców.

³⁶ Ucieczka lub brak powrotu z urlopu/przepustki. Odpowiednio skreśleń z tego powodu w latach 2013-2016 było: 3, 23, 14, 21.

³⁷ 2 w 2014 r., 4 w 2015 r. oraz 1 w 2016 r.

³⁸ 3 w 2013 r., 16 w 2014 r., 20 w 2015 r., 22 w 2016 r.

³⁹ 3 w 2014 r., 2 w 2015 r., 1 w 2016 r.

⁴⁰ 5 w 2014 r., 3 w 2015 r. i 3 w 2016 r.

⁴¹ Przeniesienie do innego młodzieżowego ośrodka wychowawczego w celu kontynuacji nauki lub na prośbę rodzica, odroczenie środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOW. 1 w 2013 r., 6 w 2014 r., 10 w 2015 r., 3 w 2016 r.

⁴² Zawartymi w piśmie Opolskiego Kuratora Oświaty z dnia 9 maja 2014 r., Nr WRE.570.10.2014

Dyrektor MOW wyjaśnił, że podejmował działania zmierzające do zapobiegania zachowań nadzwyczajnych wychowanek, w tym ataków agresji, wandalizmu, przemocy fizycznej, samookaleczeń, prób samobójczych oraz ucieczek. Były to: udział wychowanek w zajęciach socjoterapeutycznych, w terapii indywidualnej i grupowej, zajęciach profilaktyczno-rozwojowych; rozmowy indywidualne z wychowanymi przez wychowawców, pedagoga, psychologa, kierownika, dyrektora; analiza zachowania nadzwyczajnego konkretnej wychowanki na zespole wychowawczym; comiesięczne spotkania wychowawcy klasy, wychowawców grup wychowawczych, pedagoga, psychologów, kierownika, dyrektora celem omówienia aktualnej sytuacji wychowanek, występujących problemów, podejmowanych kroków zaradczych; udzielanie nagród i pochwał oraz kar porządkowych w przypadku łamania zapisów statutu MOW; udział wychowanek w cyklicznych spotkaniach z zawodowym kuratorem z Sądu Rejonowego w Kędzierzynie-Koźlu; udział wychowanek w spotkaniu z przedstawicielem Powiatowej Komendy Policji w Strzelcach Opolskich w ramach projektu pt. „Stop cyberprzemocy”; udzielanie pomocy przez lekarzy specjalistów w przypadku np. myśli samobójczych, samookaleczeń, stanów lękowych, zachowań agresywnych; w przypadku aktów wandalizmu wyciągane były konsekwencje wychowawcze w stosunku do wychowanek oraz finansowe w stosunku do opiekunów prawnych; udział dziewcząt w projekcie terapii uzależnień pt. „Oto ma wycieczka”; udział w spotkaniach grupy wsparcia AA.

(dowód: akta kontroli, str. 885-893, 960-966)

2.3. W latach 2013-2016 w MOW odnotowano 197 ucieczek wychowanek⁴³, z tego, w 2016 r. - 10; 2015 r. - 10; 2014 r. - 15, a w 2013 r. - 4, ucieczki dotyczyły tych samych wychowanek. Liczba wychowanek, które uciekały w ww. okresie wynosiła: 12 w 2013 r.; 41 w 2014 r.; 34 w 2015 r. oraz 28 w 2016 r. Badanie dokumentacji dotyczącej 10 ucieczek wykazało, że Dyrektor MOW, stosownie do zapisów w § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym⁴⁴ niezwłocznie po ucieczce nieletniej z MOW powiadamiał o tym najbliższą jednostkę Policji, jednostkę Policji w miejscu zamieszkania nieletniej oraz właściwy sąd rodzinny. Spośród zbadanych 10 ucieczek, pięć zakończyło się powrotem do MOW⁴⁵, a pozostałe pięć spowodowały skreślenie takich osób z listy wychowanek. Do ucieczek dochodziło podczas dyżurów różnych wychowawców. Dyrektor MOW wyjaśnił, że przyczynami ucieczek dziewcząt z MOW jest przede wszystkim brak akceptacji pobytu w nim, tęsknota za domem rodzinnym, koleżankami i kolegami, niechęć do konieczności realizacji obowiązku szkolnego, kłopoty adaptacyjne. Ucieczki wychowanek mają negatywny wpływ na realizowany proces resocjalizacji wychowanki, ponieważ podczas nieobecności w MOW, jemu nie podlega. Dla pozostałych wychowanek ucieczka wychowanki jest negatywnym przykładem zachowania. Okoliczności ucieczki wychowanek są analizowane przez wychowawcę, pedagoga, psychologa, kierownika, dyrektora oraz są omawiane na forum grupy przez wychowawców. W celu zminimalizowania ilości ucieczek opracowano system kar i nagród, który ma za zadanie zniechęcić wychowanki do podejmowania ucieczek. Rokrocznie pozyskane są dodatkowe środki finansowe na zajęcia pozalekcyjne w ramach grantów edukacyjnych starosty strzeleckiego, prowadzone są zajęcia w ramach kół zainteresowań. Zajęcia te mają za zadanie

⁴³ Odpowiednio: 21 w 2013 r., 75 w 2014 r., 49 w 2015 r. i 52 w 2016 r.

⁴⁴ Dz.U. Nr 296, poz.1755; dalej: rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad kierowania.

⁴⁵ Doprowadzenie przez pracowników policyjnych izb dziecka (3), powrót samodzielny (1), doprowadzenie przez pracownika domu dziecka (1).

uatrakcyjnienie spędzania wolnego czasu przez wychowanki, nabywanie umiejętności zgodnych z ich oczekiwaniami i potrzebami oraz wspierają w sposób znaczący proces resocjalizacji.

(dowód: akta kontroli, str. 888, 894-899, 1026-1030)

2.4. Na podstawie dokumentacji próby 15 wychowanek, które opuściły MOW w związku z ukończeniem 18 roku życia, ustalono iż w 12 przypadkach przyczyną skierowania do MOW był brak realizacji obowiązku szkolnego oraz przejawy demoralizacji. Pozostałe przyczyny to zamiana środka wychowawczego (dwa przypadki) oraz brak wykonania kary za wykroczenie⁴⁶. Czas od wydania orzeczenia do rozpoczęcia pobytu w MOW w Leśnicy wynosił w zbadanej próbie od 9 do 553 dni⁴⁷. Najdłuższy czas od wydania orzeczenia przez sąd do rozpoczęcia pobytu w MOW, dla wychowanki, dla której była to pierwsza placówka tego typu wynosił 202 dni.

(dowód: akta kontroli, str. 900-901)

2.5. Stosownie do przepisów § 4 ust. 1-3 oraz § 3 ust 7 rozporządzenia *w sprawie zasad kierowania*, we wszystkich objętych kontrolą 15 przypadkach:

- nieletnie zostały zapoznane z prawami, obowiązkami i zasadami pobytu w MOW, czego potwierdzeniem były podpisane oświadczenia włączone do akt;
- o przyjęciu nieletnich do MOW zostały powiadomione właściwe organy zobowiązane do kontroli spełniania obowiązku szkolnego;
- dokumentację nieletnich uzupełniano w trakcie ich pobytu w MOW w zakresie: orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego (w trzech przypadkach), informacji o stanie zdrowia, opinii o postawach wychowanek czy opinii sporządzanych na wniosek sądów. W dokumentacji każdej z 15 wychowanek były informacje o zastosowanych wobec nich działaniach o charakterze resocjalizacyjnym i edukacyjnym oraz o efektach tych działań i zaobserwowanych zmianach w postawach. Dotyczyły one m.in.: *poprawy zachowania, chęci kontynuowania nauki, poprawy stosunku do obowiązku szkolnego oraz aktywnego zaangażowania w życie MOW.*

(dowód: akta kontroli, str. 340-355, 454-484, 623-663, 960-966, 1018-1025, 1044-1127)

2.6. MOW stwarzał warunki wychowankom do kontynuowania nauki po ukończeniu 18 roku życia. Brak było natomiast procedur regulujących zasady takiej nauki. Spośród 15 wychowanek, których dokumentacja objęta została badaniem, pięć z nich (33%) złożyło wnioski do sądu rodzinnego i uzyskało zgodę na kontynuowanie nauki do końca roku szkolnego, w którym ukończyły 18 rok życia. Spośród ww. 15 wychowanek, osiem ukończyło gimnazjum w MOW.

(dowód: akta kontroli, str. 771-773, 960-966)

2.7. W ramach badanej próby obejmującej dokumentację 15 wychowanek, które opuściły MOW w związku z ukończeniem 18 roku życia, dla 14 sporządzone zostały IPET. W jednym przypadku taki dokument nie został sporządzony z uwagi na krótki pobyt wychowanki w MOW (16 dni)⁴⁸. Spośród ww. 14 IPET, 10 przygotowano w okresie do miesiąca, a cztery w okresie do dwóch miesięcy od przybycia wychowanki do MOW.

(dowód: akta kontroli, str. 454-484, 900-901, 1022-1025, 1044-1127)

Wszystkie zbadane 14 IPET sporządzone zostały w latach 2013-2014, byłyindywidualizowane w zakresie działań resocjalizacyjnych i nie podlegały

⁴⁶ Dewastacja mienia.

⁴⁷ Wychowanka wcześniej przebywała w innym MOW.

⁴⁸ Wychowanka skreślona z uwagi na ukończenie 18 roku życia.

modyfikacjom. Dokumenty te zawierały elementy, o których mowa w § 5 ust. 2 pkt 1-3 oraz pkt 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. *w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach*⁴⁹, pomijając jednocześnie te, które wskazane zostały w § 5 ust. 2 pkt 4 i 6 tego rozporządzenia (co opisano w dalszej części niniejszego wystąpienia). Według wyjaśnienia Wicedyrektor MOW *deficyty i dysfunkcje, które doprowadziły wychowanki do niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem obejmują zazwyczaj wiele sfer funkcjonowania i trwają już dłuższy okres, czasami sięgają aż do wczesnego dzieciństwa. Stąd wyznaczone cele w pracy z daną wychowanką wymagają długotrwałych, stałych i konsekwentnych oddziaływań i nie ulegają szybkiej czy częstej modyfikacji.* W przypadku 10 spośród ww. grupy 14 IPET, przed sporządzeniem tych dokumentów, nie była dokonywana wielospecjalistyczna ocena poziomu funkcjonowania wychowanki z uwzględnieniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

(dowód: akta kontroli, str. 454-484, 664-665, 1022-1030, 1044-1127)

Dla trzech z 15 wychowanek, których dokumentacja poddana została weryfikacji, sporządzone zostały orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego⁵⁰. Po otrzymaniu ww. orzeczeń - w MOW nie sporządzano nowych IPET, gdyż zalecenia określone w orzeczeniach były zbieżne z przyjętymi w IPET działaniami resocjalizacyjno-edukacyjnymi.

(dowód: akta kontroli, str. 454-484, 1022-1030, 1044-1127)

2.8. W odniesieniu do zbadanej próby 15 wychowanek, dla dziewięciu opracowany został Indywidualny Program Usamodzielniania (IPU), który przekazano do właściwego PCPR, MOPR lub MOPS⁵¹. Dla pozostałych sześciu osób taki dokument nie został opracowany, z uwagi na ich pobyt w MOW przez okres, który nie przekraczał jednego roku⁵².

W odniesieniu do dziewięciu wychowanek, dla których opracowano IPU w MOW, we wszystkich przypadkach wyznaczony został opiekun procesu usamodzielniania, z czego dla siedmiu był to pracownik MOW, a dla dwóch członek rodziny wychowanki. Pracownicy MOW (wychowawcy, pedagog) wskazywani na opiekunów procesu usamodzielniania, zobowiązywali się w podpisywanym oświadczeniu do pełnienia tej roli na czas pobytu wychowanki w MOW. Po opuszczeniu MOW przez wychowankę, osobę opiekuna wskazywano pisemnie (np. pracownika socjalnego, członka rodziny), po jej uzgodnieniu z właściwym PCPR, MOPR lub MOPS. MOW posiadał wiedzę, co do osoby przejmującej rolę opiekuna usamodzielniania⁵³. Stosownie do § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. *w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie*,

⁴⁹ Dz.U. poz. 392, dalej: rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia z 2010 r.

⁵⁰ Odpowiednio 14 maja 2015 r. oraz 5 maja 2016 r. (dwa orzeczenia).

⁵¹ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

⁵² Zgodnie z art. 88 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2016 r., poz. 930 ze zm.) osoba pełnoletnia opuszczająca młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zostaje objęta pomocą mającą na celu jej życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem przez pracę socjalną, a także pomocą: pieniężną na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki; w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych; w uzyskaniu zatrudnienia; na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Przedmiotowa pomoc przysługuje osobie, która w młodzieżowym ośrodku wychowawczym przebywała co najmniej rok.

⁵³ W sporządzanym oświadczeniu wskazywano osobę przejmującą rolę opiekuna usamodzielniania po opuszczeniu przez wychowankę MOW.

*kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie*⁵⁴, do zadań opiekuna usamodzielnienia należy: zaznajomienie się z dokumentacją i drogą życiową osoby usamodzielnianej⁵⁵; opracowanie wspólnie z osobą usamodzielnianą programu usamodzielnienia⁵⁶; współpraca z rodziną osoby usamodzielnianej oraz ze środowiskiem lokalnym⁵⁷; opiniowanie wniosku o pomoc pieniężną na usamodzielnienie i pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki⁵⁸. W opracowanych w MOW IPU, opisywane były działania dotyczące: procesu kształcenia i uzyskania kwalifikacji zawodowych; uzyskania odpowiednich warunków mieszkaniowych; zatrudnienia po skończeniu nauki; poradnictwa i pracy socjalnej; dostępności pomocy pieniężnej na usamodzielnienie się i pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła, że opiekunowie pomagali wychowankom w pisaniu programu usamodzielnienia, ale osobno nie opiniowali wniosków o pomoc pieniężną na usamodzielnienie oraz pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, gdyż wnioski takie wychowanki składały w miejscu zamieszkania po opuszczeniu MOW, a pracownicy MOW byli opiekunami usamodzielnienia tylko na czas pobytu wychowanki w naszej placówce. Opiekunowie usamodzielnienia nie dokonywali też ocen realizacji programu usamodzielnienia poza placówką, gdyż przestając pełnić rolę opiekuna usamodzielnienia nie byli informowani o przebiegu realizacji programu usamodzielnienia poszczególnych wychowanek, a ewentualne zmiany najprawdopodobniej były dokonywane w porozumieniu z nowymi opiekunami usamodzielnienia. Współpraca z rodziną osoby usamodzielnianej oraz ze środowiskiem lokalnym w tym PCPR, które nadzorowały przebieg i realizację indywidualnych programów usamodzielnienia odbywały się drogą telefoniczną lub mailową tylko w czasie pobytu wychowanki w placówce. W ten sposób dokonywano ustaleń dotyczących dalszych planów naszych wychowanek, które czynnie uczestniczyły w tworzeniu dokumentacji IPU, były informowane o kontaktach z PCPR-em i miały możliwość wpływu na cały proces usamodzielniania. Pracownicy MOW, którzy podjęli się funkcji opiekuna usamodzielnienia po opuszczeniu przez wychowanki MOW nie byli oficjalnie informowani o przebiegu realizacji IPU, jednak dwie wychowanki pozostawały w kontakcie ze swoimi byłymi opiekunami usamodzielnienia informując ich o swojej dalszej drodze życiowej. Wybór opiekuna usamodzielnienia oraz napisanie programu usamodzielnienia musi się odbyć przed opuszczeniem MOW-u przez wychowankę. W związku z tym na czas tworzenia programu i pobytu wychowanki w placówce rolę opiekuna przyjmuje wychowawca, psycholog lub pedagog (osoba wybrana przez wychowankę), gdyż osoby te są bezpośrednio dostępne dziewczynom i wydaje się to być bardziej adekwatne i sensowne ze względów praktycznych i organizacyjnych. Wychowanka ma bowiem bezpośrednią relację z opiekunem, który wspiera ją i dopilnowuje formalności do czasu opuszczenia ośrodka przez wychowankę. W momencie opuszczenia placówki przez daną dziewczynę funkcję opiekuna przejmuje osoba najbliższa wychowance zaakceptowana przez PCPR i to on wspiera tą osobę w dalszym procesie usamodzielniania. Jest to osoba bliska wychowance i pozostaje z nią w kontakcie w miejscu zamieszkania więc ze względów praktycznych sprawowanie opieki przez pracownika MOW byłoby nieadekwatne i utrudnione ze względu na odległość oraz

⁵⁴ Dz.U. poz. 954.

⁵⁵ We wszystkich siedmiu przypadkach gdy opiekunem był pracownik MOW, zapoznawał się on z dokumentacją wychowanki oraz posiadał wiedzę o jej drodze życiowej.

⁵⁶ We wszystkich siedmiu przypadkach gdy opiekunem był pracownik MOW, pomagał on sporządzić indywidualny program usamodzielniania.

⁵⁷ Współpraca odbywała się drogą telefoniczną lub mailową w czasie pobytu wychowanki w MOW.

⁵⁸ W jednym przypadku opiekun w MOW pomógł napisać i przesłać (w porozumieniu z PCPR) wniosek o mieszkanie komunalne.

czasami urywanie kontaktów przez dziewczyny. Wychowanki opuszczające MOW nie zawsze pragną pozostawać w kontakcie z pracownikami ośrodka. Często także wracają do swoich środowisk, w których muszą się ponownie zmierzyć z dysfunkcyjnymi zachowaniami i sposobami życia. Osoba pozostająca w otoczeniu danej dziewczyny ma bardziej adekwatną wiedzę i dostęp do wychowanki. W momencie opuszczenia MOW-u przez wychowankę pracownik MOW-u przestaje pełnić rolę opiekuna usamodzielnienia i traci możliwość monitorowania realizacji programu usamodzielnienia danej wychowanki. W sytuacji dobrej woli wychowanki i chęci kontaktu z pracownikami może ona indywidualnie informować o swoich losach. W momencie, kiedy wychowanka opuszcza placówkę, mamy wiedzę na temat jej opiekuna, jednak PCPR-y nie informują nas już o kolejnych zmianach w tym zakresie. MOW nie ma obowiązku prowadzenia monitorowania tego procesu.

(dowód: akta kontroli, str. 913-959, 1026-1030, 1175-1177)

2.9. Spośród 30 wychowanek⁵⁹, których dokumentacja została objęta kontrolą, według danych uzyskanych z Ministerstw: Edukacji Narodowej i Sprawiedliwości oraz z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego⁶⁰, po opuszczeniu MOW:

- naukę kontynuowało 29 wychowanek, w tym 15, które w MOW były do ukończenia 18 roku życia oraz 14 skreślonych z ewidencji MOW z powodu ucieczki lub długotrwałej nieobecności;
- według danych uzyskanych z PCPR, MOPR, MOPS, spośród dziewięciu wychowanek, dla których w MOW opracowane zostały IPU osiem podjęło realizację programów usamodzielniania⁶¹ (w tym sześć po opuszczeniu MOW kontynuowało naukę i realizowało program, a w dwóch przypadkach realizacja programów została wstrzymana z uwagi na brak zainteresowania w jego realizacji ze strony wychowanek oraz zaprzestanie edukacji), a jedna nie podjęła realizacji takiego programu;
- pracę podjęło⁶² 15 wychowanek, w tym osiem, które w MOW były do ukończenia 18 roku życia oraz siedem skreślonych z ewidencji z powodu ucieczki lub długotrwałej nieobecności, według stanu na dzień 11 kwietnia 2017 r. zatrudnione były cztery wychowanki (odpowiednio: 1 i 3), żadna z wychowanek zbadanej próby nie została objęta ubezpieczeniem społecznym i zdrowotnym w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego;
- trzy wychowanki dopuściły się czynów skutkujących założeniem kartoteki w Krajowym Rejestrze Karnym - jedna wychowanka, która ukończyła w MOW 18 roku życia (skreślona w 2016 r.) oraz dwie wychowanki skreślone z ewidencji z powodu ucieczki lub długotrwałej nieobecności (obie skreślone w 2013 r.);

(dowód: akta kontroli str. 902-959, 967-1017, 1127-1160)

2.10. Wobec 15 wychowanek objętych badaniem nie stosowano w MOW środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁶³.

(dowód: akta kontroli, str. 774)

⁵⁹ Wychowanki skreślone z ewidencji MOW w latach 2013-2016, w tym 15 skreślonych w związku z osiągnięciem 18 roku życia i 15 skreślonych z powodu ucieczki/długotrwałej nieobecności.

⁶⁰ W trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2017, poz. 524), dalej: ustawa o NIK.

⁶¹ W ramach ich realizacji wychowanki otrzymały łącznie kwotę 42 809,19 zł z tytułu pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki oraz 3 222 zł pomocy finansowej na zagospodarowanie.

⁶² Zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, umowy zlecenia lub odbywanie stażu przygotowania zawodowego.

⁶³ Dz.U. poz. 628, ze zm.

2.11. W MOW prowadzone były zajęcia wychowawcze. Ich przebieg i rodzaj dokumentowano w dziennikach zajęć wychowawczych, gdzie określono plan pracy i tygodniowe założenia wychowawcze. Ww. dzienniki obejmowały także dane dotyczące realizacji planu pracy oraz informacje o kontaktach z rodziną poszczególnych wychowanek. Zapisy te wypełniały wymogi określone w § 12 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji⁶⁴. Na podstawie zbadanej próby zapisów dzienników zajęć wychowawczych z lat szkolnych 2015/2016 oraz 2016/2017⁶⁵ ustalono, iż w MOW realizowano założenia planów pracy i tygodniowych założeń wychowawczych poprzez prowadzone zajęcia z wychowankami. I tak przykładowo, w ramach zagadnienia z planu pracy o nazwie:

- *Realizacja kalendarza imprez i uroczystości*, angażowano wychowanki w lokalne wydarzenie pod nazwą „Akcja znicz – zapalmy światełka” i pracę w zespołach przy wykonywaniu plakatów związanych z imprezą;
- *Tworzenie przyjaznej atmosfery w poczuciu bezpieczeństwa i poszanowania godności*, realizowano zadanie dotyczące poprawnego identyfikowania się z grupą oraz wdrażano zasady i normy działania w grupie, poprzez wspólne pieczenie ciasta, tworzenie identyfikatorów na drzwi pokoiów oraz wspólne sprzątanie pomieszczeń;
- *Zapewnienie warunków do optymalnego rozwoju psychofizycznego wychowanek* rozgrywano mecze siatkówki oraz organizowano pogadanki na temat zasad fair-play oraz poszanowania przeciwnika.

(dowód: akta kontroli, str. 576-578)

2.12. Wychowankom MOW udzielano pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W dziennikach psychologa i pedagoga szkolnego prowadzonych w roku szkolnym 2015/2016 oraz 2016/2017 określono tygodniowy plan zajęć. Dzienniki obejmowały dane dotyczące realizacji przeprowadzonych zajęć i czynności w poszczególnych dniach tygodnia, imiona i nazwiska wychowanek objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną, a także informacje o kontaktach z innymi osobami i instytucjami. Powyższe wypełniały wymogi zawarte w § 19 rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania. Na podstawie zbadanej próby zapisów dzienników psychologa i pedagoga szkolnego z lat 2015/2016 oraz 2016/2017⁶⁶ ustalono, iż dotyczyły one realizacji opracowanych planów zajęć odpowiednio psychologa oraz pedagoga. Założenia planów zajęć realizowano w zbadanych okresach poprzez: udział w posiedzeniach zespołów wychowawczych; rozmowy z wychowawcami i pracownikami MOW dotyczące poszczególnych wychowanek; przeprowadzanie badań w zakresie diagnozy potrzeb wychowanek; omawianie aktualnych problemów społecznych nurtujących wychowanki; współpraca ze szpitalem psychiatrycznym w sprawie wychowanki; realizacja zajęć w zakresie bilansu i strat przyjmowania narkotyków i spożywania alkoholu.

(dowód: akta kontroli, str. 576-578)

2.13. W MOW w latach 2015-2016 realizowane były następujące projekty i programy resocjalizacyjne, których nie zawierano w IPET:

⁶⁴ Dz.U. poz. 1170, ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.

⁶⁵ W tygodniach od 12 października 2015 r. do 18 października 2015 r. oraz od 26 września 2016 r. do 2 października 2016 r. dla trzech grup wychowawczych.

⁶⁶ W tygodniach od 7 do 11 września 2015 r.; od 16 do 20 maja 2016 r. oraz od 10 do 14 października 2016 r.

- *Wolontariat w Domu Pomocy Społecznej w Leśnicy*, którego zadaniem była nauka wrażliwości na potrzeby osób starszych oraz kształtowanie właściwych postaw społecznych (działanie kontynuowane);
- *Grupowe zajęcia profilaktyczno-rozwojowe*, których celem było kształtowanie i całościowy rozwój osobowości wychowanek w obszarze poznawczym, emocjonalnym, behawioralnym i seksualnym. Zadaniem tych zajęć było także wzmacnianie poczucia wartości wychowanek, ich poczucia sprawczości i kompetencji, kształtowanie i doświadczanie pozytywnych relacji w grupie, poszerzanie wiedzy na temat konstruktywnych sposobów radzenia sobie z napięciem, rozwijanie umiejętności rozpoznawania własnych stanów psychicznych i emocji. W ramach tych zajęć realizowana była także promocja zdrowia psychicznego i profilaktyka uzależnień oraz rozwijanie wiedzy na temat konstruktywnego spędzania czasu wolnego (działanie kontynuowane);
- *Program 100 lat dla Pokoju - wystawa przechodnia o Annie Frank przy współpracy z fundacją „Dom Pokoju” we Wrocławiu*. W ramach tego przedsięwzięcia w roku szkolnym 2015/2016 w MOW prezentowano wystawę dotyczącą problematyki pokoju i tolerancji (program zakończony);
- *Projekt „Oto ma wycieczka”*, który miał na celu trenowanie przez wychowanki umiejętności społecznych, interpersonalnych oraz nabywania umiejętności konstruktywnego spędzania czasu wolnego. W ramach projektu, kolejno w każdej grupie wychowawczej, realizowane były warsztaty obejmujące tematy integracji, radzenia sobie ze stresem, komunikacji, asertywności, podejmowania decyzji, poczucia własnej wartości (projekt kontynuowany);
- *Spotkania ze wspólnotą „AA”* – celem projektu realizowanego przez psycholog była profilaktyka uzależnień (działanie kontynuowane);
- *Granty edukacyjne organu prowadzącego – zajęcia dodatkowe w postaci aktywnych form spędzania wolnego czasu*, które miały za zadanie kreować właściwe zachowanie społeczne, przeciwdziałać zjawiskom patologicznym, nauczyć kontrolowania własnych negatywnych emocji (zajęcia kontynuowane w zależności od uzyskanych środków finansowych);
- *wolontariat na rzecz szkół Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Leśnicy*, w zakresie pomocy przy organizacji imprez sportowych dla szkół specjalnych. Celem działań była integracja z uczniami niepełnosprawnymi intelektualnie, kształtowanie właściwych postaw społecznych, uczenie wrażliwości na potrzeby innych osób (działanie kontynuowane);
- *hodowla kóz w MOW* – w ogrodzonej części gruntu o pow. ok. 1 900 m², na którym zlokalizowano m.in. pomieszczenie gospodarcze, pałniki, pojemniki na wodę i inne urządzenia - wychowanki, wspólnie z pracownikami MOW, sprawowały opiekę (współprowadziły hodowlę) ośmiu kóz. Według oświadczenia Wicedyrektor ds. MOW *prace związane z opieką nad tymi zwierzętami prowadzone są systematycznie przez wszystkie wychowanki z czterech grup (kolejno każda z grup wychowawczych w cyklach miesięcznych), a prace w tym zakresie prowadzone są poza zajęciami lekcyjnymi, w czasie wolnym wychowanek, także w dniu wolne od nauki.*

(dowód: akta kontroli, str. 664-665, 675-680, 712-762)

Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła, że *w procesie resocjalizacji najbardziej istotna jest stabilność relacji tzn. wychowanki posiadają daną grupę, wychowawców i stały program. Niezwykle istotne są relacje wychowanek z wychowawcą prowadzącym. Przy zbudowanej właściwej relacji dziewczyny, zyskują autorytet i wsparcie, którego potrzebowały. Z przeprowadzonych ankiet wynika, że wychowawcy są osobami, do których dziewczęta najchętniej zgłaszają się z trudnościami i potrzebami. Bardzo ważne w procesie resocjalizacji jest oddziaływanie psychologiczno-pedagogiczne w wymiarze grupowym i indywidualnym. W procesie grupowym wychowanki mogą*

ćwiczyć i rozwijać swoje umiejętności i kompetencje społeczne, natomiast w kontakcie indywidualnym mogą pracować nad swoimi deficytami i trudnościami osobistymi. Z ankiet wynika, że psycholog i pedagog obok wychowawców są osobami, do których dziewczęta najczęściej i najchętniej zgłaszają się z problemami i trudnościami. W aktualnym roku szkolnym odnotowaliśmy znaczny wzrost próśb i gotowości do podejmowania terapii indywidualnej zarówno w ośrodku jak i poza. Może to świadczyć o skuteczności działań resocjalizacyjnych: dziewczęta uświadamiają sobie swoje trudności, biorą za nie odpowiedzialność i chcą nad nimi pracować w placówce. W roku szkolnym 2016/17 z terapii w poradni Terapii Uzależnień i Współzależnień oraz Poradni Zdrowia Psychicznego korzystało i nadal korzysta 12 osób. Czynnikiem utrudniającym proces resocjalizacji jest niewystarczający czas związany z pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Utrudniona jest współpraca z rodzicami lub placówkami opiekuńczo-wychowawczymi. Czynnikiem niesprzyjającym jest również duża rotacja wychowanek lub krótki czas ich pobytu. Proces resocjalizacyjny utrudniają również zaburzenia psychiczne wychowanek.

(dowód: akta kontroli, str. 675-680)

2.14. W roku szkolnym 2013/2014 uczennice gimnazjum MOW osiągnęły następujące średnie wyniki z egzaminu gimnazjalnego: część humanistyczna (język polski) - 58,6%, część matematyczna - 23,1%, część przyrodnicza - 36,2%. W kolejnym roku szkolnym 2014/2015 wyniki tego egzaminu kształtowały się na następującym poziomie: część humanistyczna (język polski) - 38,8%, część matematyczna - 25%, część przyrodnicza - 30,5%. W roku szkolnym 2015/2016 nie odbył się egzamin gimnazjalny ze względu na brak klasy III gimnazjum.

Dyrektor MOW wyjaśnił, że w celu zmiany niekorzystnych tendencji wyników egzaminu gimnazjalnego z języka polskiego i przyrody (za lata szkolne 2013/2014 oraz 2014/2015) uczennice gimnazjum objęte były zajęciami dydaktyczno-wyrównawczymi, gdzie próbowano uzupełnić ogromne braki w wiedzy uczennic. W stosunku do każdej uczennicy prowadzona była indywidualizacja procesu nauczania na poszczególnych zajęciach edukacyjnych. Nauczyciele uczący przedmiotów, z których wiedza i umiejętności są sprawdzane na egzaminie gimnazjalnym często utrwalali zagadnienia, które pojawiają się w zadaniach egzaminacyjnych. Podejmowane działania często nie przynoszą oczekiwanych rezultatów ze względu na krótki czas pobytu uczennicy w szkole oraz zaległości szkolne sięgające braku wiedzy i umiejętności z zakresu szkoły podstawowej.

(dowód: akta kontroli, str. 675-680, 697-698, 960-966)

2.15. W MOW nie prowadzono analiz rynku pod kątem zapotrzebowania na prowadzony profil zawodowy szkoły.

Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła, że uczennice posiadają możliwość zdobycia zawodu kucharza ze względu na posiadaną bazę szkoły (w pełni wyposażone pracownie szkolne do nauki zawodu) oraz możliwość zdawania egzaminu zawodowego na terenie szkoły. Dodała także, że poszerzenie oferty edukacyjnej o możliwość uzyskania kwalifikacji zawodowych w innym zawodzie niż kucharz np. fryzjer, korzystnie wpłynęłoby na rozwój zawodowy wychowanek.

(dowód: akta kontroli, str. 675-680)

Ustalono
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W sporządzanych dla wychowanek w latach 2013-2014 dokumentach IPET, (w ramach zbadanej próby) nie określano we wszystkich przypadkach:

- działań wspierających rodziców wychowanek oraz, w zależności od potrzeb, zakresu współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym

poradniami specjalistycznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży, co było niezgodne z § 5 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia z 2010 r.;

- zakresu współpracy nauczycieli i specjalistów z rodzicami wychowanek w realizacji zadań, co stanowiło niedopełnienie wymogu określonego w § 5 ust. 2 pkt 6 ww. rozporządzenia.

Dyrektor MOW wyjaśnił, że w ww. IPET-ach (w części „C”), zawierane były treści dotyczące pracy z rodziną. Natomiast pełen zakres działań wspierających rodziców ucznia oraz w zależności od potrzeb zakres współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży zawiera już nowy IPET opracowywany obecnie w MOW.

(dowód: akta kontroli, str. 454-484, 1022-1127)

2. Spośród zbadanej w trakcie kontroli dokumentacji 15 wychowanek, dla których opracowano w latach 2013-2014 IPET, dla 10 z nich nie przeprowadzono, przed sporządzeniem takiego programu, wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania wychowanki z uwzględnieniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej, co stanowiło naruszenie § 5 ust. 4 rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia z 2010 r.

Dyrektor MOW wyjaśnił, że w latach 2013/2014 oraz 2014/2015 interpretowaliśmy obowiązek wielospecjalistycznej oceny jako spotkanie zespołu, który pracuje nad IPET-em. W związku z tym uznawaliśmy, że pierwsza część IPET-u związana z diagnozą jest wielospecjalistyczną oceną funkcjonowania wychowanki i tworzy spójną część IPET-u. W związku z tym nie tworzyliśmy odrębnego dokumentu. W 2015 r. zmodyfikowaliśmy naszą pracę dokonując oceny dwa razy w roku szkolnym 2015/2016 w formie spotkań i sporządzenia protokołu, ale nadal traktując pierwszą część IPET-u jako wielospecjalistyczną ocenę i spójną część tego programu. Po kontroli kuratorium zwrócono nam uwagę, że należy tworzyć osobny dokument również przed powstaniem IPET-u, i w aktualnym roku dokonaliśmy tej modyfikacji wykonując wielospecjalistyczną ocenę przed powstaniem IPET-u.

W MOW opracowano wzór nowego IPET, zgodnie z którym przed jego sporządzeniem dokonywana będzie wielospecjalistyczna ocena poziomu funkcjonowania wychowanki.

(dowód: akta kontroli, str. 454-484, 1022-1127)

Ocena cząstkowa

MOW realizował zadania resocjalizacyjne, w tym w ramach wielu projektów mających pozytywnie wpływać na prowadzony proces resocjalizacji, a o ich skuteczności może świadczyć zarówno niska liczba skreśleń wychowanek z ewidencji z powodu przeniesienia do innego MOW z przyczyn wychowawczych, jak też odnotowywana w latach 2015-2016 niższa liczba ucieczek w porównaniu do 2014 r. Na uwagę zasługuje także niski stopień karalności wśród byłych wychowanek, podejmowanie przez nie pracy lub kontynuowanie nauki po opuszczeniu MOW. NIK stwierdziła jednak, iż opracowywane w procesie resocjalizacji dokumenty IPET nie zawierały niektórych wymaganych elementów. Wystąpiły także przypadki braku opracowania w latach 2013-2014 wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania wychowanki, z uwzględnieniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej, przed sporządzeniem IPET.

3. Działania nadzorcze wspomagające skuteczność resocjalizacji

Opis stanu faktycznego

3.1. W latach 2015-2016 Dyrektor MOW nie wydawał zarządzeń, wytycznych lub innych dokumentów kierowanych do pracowników MOW, z zakresu wspomagania procesu resocjalizacji. Dyrektor MOW sprawował nadzór pedagogiczny przy współudziale nauczycieli, pedagogów, psychologów i wychowawców grup wychowanek. Planowane i zrealizowane zadania w tym zakresie, pod kierunkiem Dyrektora MOW, zawarte były w okresowych sprawozdaniach przedstawianych przez radę pedagogiczną, protokołach zespołów pedagogicznych internatu, dziennikach psychologów i pedagogów, wielospecjalistycznych ocenach funkcjonowania wychowanek, a także w sprawozdaniach z realizacji planu rozwoju zawodowego nauczycieli. Działania w tym zakresie były inicjowane przez Dyrektora lub Wicedyrektora ds. MOW i dotyczyły m.in.:

- spotkań zespołów pedagogicznych internatu w zakresie prowadzonej pracy opiekuńczo-wychowawczo-resocjalizacyjnej z poszczególnymi wychowanekami;
- współpracy z domem rodzinnym wychowanek i utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami (opiekunami), motywowania rodzin do wspierania wychowanek, kontaktów i wizyt w MOW, przygotowywania wychowanek do usamodzielniania, współpracy z sądem rodzinnym, instytucjami wspierającymi rodziny, dzieci i młodzież;
- wspierania nauczycieli i wychowawców poszczególnych grup wobec podejmowanych przez nich działań, a także diagnozowania sytuacji wychowawczych.

Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła, że *działaniami wspomagającymi proces resocjalizacji są właściwie wszystkie bieżące działania nauczycieli, wychowawców, pedagoga oraz psychologów. Nie wszystkie są dokumentowane. Istotną rolę w realizacji procesu resocjalizacyjnego mają działania wychowanek prowadzone w ramach wolontariatu na rzecz młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie. Działania te, to zaangażowanie naszych wychowanek m.in. w projekt Olimpiad Specjalnych, w mityng pływacki – Memoriał Jana Pawła II w Kędzierzynie Koźlu, w Wojewódzki Turniej Ringo „Sprawni Inaczej” i wiele innych imprez, w których nasze wychowanki biorą udział jako wolontariuszki lub partnerki.*

(akta kontroli str. 227-239, 280-300, 313-325, 327-355, 378-383, 385-387, 390-407)

3.2. W ewidencji kontroli zewnętrznych przeprowadzonych w MOW odnotowano w latach 2013-2016 ogółem 21 wpisów (w 2013 r. - 1, w 2014 r. - 4 w 2015 r. - 4 i w 2016 r. - 12), z tego 5 (w 2014 r. i 2015 r. po jednej i w 2016 r. - trzy) dotyczyło kształcenia i resocjalizacji⁶⁷. Dwie spośród tych kontroli przeprowadzone były przez Sąd Rejonowy w Strzelcach Opolskich (w 2015 r. i 2016 r.), dwie przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich⁶⁸ (2014 r. i 2016 r.) oraz jedna (2016 r.) przez Opolskiego Kuratora Oświaty⁶⁹. W protokołach kontroli okresowych⁷⁰ przeprowadzonych przez ww. Sąd Rejonowy dotyczących m.in. prawidłowości

⁶⁷ Pozostałe kontrole dotyczyły warunków bytowych i sanitarnych, bezpieczeństwa i higieny nauczania, zabezpieczenia i ochrony przeciwpożarowej.

⁶⁸ Dalej: RPO.

⁶⁹ Opolski Kurator Oświaty przeprowadził w maju 2016 r. kontrolę doraźną w zakresie organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej, przestrzegania statutu MOW oraz praw dziecka i sprawowania nadzoru pedagogicznego po powiadomieniu pismem znak ZEW.441.258.2016.AS z dnia 22 marca 2016 r. przez Rzecznika Praw Dziecka, który otrzymał informację o ewentualnych nieprawidłowościach w MOW.

⁷⁰ Kontrole przeprowadzono w ramach nadzoru, o którym mowa w art. 77 § 1-3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U z 2016 r. poz. 1654).

wykonywania orzeczenia, w tym stosowanych metod i środków oddziaływania, warunków, w jakich przebywają wychowankowie oraz przestrzegania ich praw i obowiązków odnotowano m.in. wniosek⁷¹ dotyczący dokonywania okresowych ocen skuteczności stosowanego środka wychowawczego. Dyrektor MOW poinformował kontrolującego o dokonywanych ocenach skuteczności stosowanego środka wychowawczego, a dokumentacja w tym zakresie dołączana była do akt każdej wychowanki.

W dwóch raportach z wizytacji MOW przez RPO, których celem było *sprawdzenie stanu przestrzegania praw wychowanków przebywających w placówce oraz dokonanie oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innymi okrutnymi, niehumanitarnymi lub poniżającym traktowaniem albo karaniem* zawarto:

- w raporcie z 2014 r. - 21 zaleceń, spośród których 9 związanych było (bezpośrednio lub pośrednio) z kształceniem lub/i resocjalizacją; dotyczyły one m.in. wyeliminowania stosowania kar pozastatutowych i odpowiedzialności zbiorowej, zmian w przepisach wewnętrznych, zapewnienia edukacji seksualnej, a także szerszej oferty zajęć i wyjść poza placówkę⁷²; Dyrektor powiadomił RPO⁷³ o realizacji bądź wdrożeniu wszystkich zaleceń oraz o wystąpieniu do organu prowadzącego o środki na prace remontowe i zakup wyposażenia;
- w raporcie z 2016 r. - 10 zaleceń, w tym dwa związane były, bezpośrednio lub pośrednio, z kształceniem i/lub resocjalizacją o dotyczyły wyeliminowania udziału wychowanek w stosowaniu środków przymusu bezpośredniego i zaprzestania przeszukiwania wychowanek, ich rzeczy i pokoi (poza sytuacjami, w których dochodzi bezpośredniego zagrożenia ich zdrowia lub życia)⁷⁴; Dyrektor powiadomił RPO⁷⁵ o zrealizowaniu lub przyjęciu do realizacji wszystkich zaleceń.

Opolski Kurator Oświaty w protokole kontroli doraźnej sporządzonym 23 maja 2016 r., której zakres obejmował *organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej, przestrzeganie statutu placówki i praw dziecka, sprawowanie nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym 2015/2016* zawarł jedno ogólne zalecenie, które dotyczyło zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w MOW zgodnie z zapisem § 2 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa⁷⁶. Przeprowadzone oględziny przez NIK, potwierdziły realizację tego zalecenia (akta kontroli str. 138-145, 146-174, 175-183, 184-189, 190-198, 199-215, 717-762)

3.3. Przeprowadzona kontrola doraźna w MOW na zlecenie NIK na podstawie art. 12 pkt 3 ustawy o NIK przez Opolskiego Kuratora Oświaty wykazała, że:

- nauczyciele zatrudnieni w szkołach prowadzonych w MOW posiadali kwalifikacje niezbędne do prowadzenia przedmiotów i zajęć;

⁷¹ Pozostałe wnioski dotyczyły dalszych działań w celu pozyskania środków na prace modernizacyjne, remontu sanitariatu, zakup nowych mebli, dostosowania MOW do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz informowania rodziców i opiekunów prawnych nieletnich o konieczności uzyskiwania zgody na badania inwazyjne i zabiegi medyczne przewidywane przez lekarzy w każdej konkretnej sytuacji.

⁷² Pozostałe zalecenia dotyczyły warunków bytowych, kontynuowania prac remontowych, dostosowania MOW do potrzeb osób niepełnosprawnych, uzyskiwania zgody opiekunów prawnych wychowanków na badania medyczne lub/i zabiegi medyczne.

⁷³ Pismo znak MOW.0910.1.2014 z dnia 5 stycznia 2015 r.

⁷⁴ Pozostałe dotyczyły warunków bytowych, zgody opiekunów prawnych wychowanków na zabiegi medyczne, organizacji wychowawcom kursów i warsztatów dotyczących użycia środków przymusu bezpośredniego, ochrony praw dziecka, sposobu radzenia sobie ze stresem i agresją, komunikacji interpersonalnej.

⁷⁵ Pismo znak MOW.0919.6.2016 z dnia 5 stycznia 2017 r.

⁷⁶ W protokole kontroli m.in. w zakresie bezpieczeństwa i higieny w MOW odnotowano, że w toaletach widoczne były ślady pleśni na części ścian, drzwi miały klamki, ale brak było w nich zamków. Nie zawarto zapisów zobowiązujących Dyrektora MOW do poinformowania Opolskiego Kuratora Oświaty o sposobie realizacji wniosków.

- szkolne zestawy programów nauczania były zgodne z wymaganiami;
- zapewniono właściwą jakość zajęć wychowawczych;
- zapewniono właściwą jakość pracy resocjalizacyjnej (w tym dydaktycznej, wychowawczej i profilaktycznej), praca ta była planowana i prowadzona z uwzględnieniem potrzeb, możliwości i zainteresowań wychowanków MOW; jednocześnie zobowiązano Dyrektora MOW do realizacji następujących zaleceń: a/ opracowywania indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego zgodnie z zapisem § 6 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym⁷⁷; b/ zapewnienia realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego, w tym organizację zajęć specjalistycznych dydaktyczno-wychowawczych; c/ określenia zakresu i sposobu dostosowywania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia z przedmiotów ogólnokształcących; d/ przy planowaniu działalności wychowawczej i profilaktycznej uwzględniania formy i działań określonych w Gminnym Programie Przeciwdziałania Narkomanii oraz Krajowym Programie Przeciwdziałania Narkomanii; e/ dokumentowanie innych zajęć niż zajęcia wpisywane do dziennika zajęć lekcyjnych, w szczególności w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zajęć opiekuńczych i wychowawczych wynikających z potrzeb i zainteresowań wychowanków; f/ dokonywanie okresowej wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania wychowanków z uwzględnieniem oceny efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej wychowance. Termin realizacji tych zaleceń ustalono do 30 maja 2017 r. Wicedyrektor ds. MOW w wyjaśnieniu podała, że: *wszystkie zalecenia zawarte w protokole kontroli doraźnej, która została przeprowadzona przez wizytatora Opolskiego Kuratorium Oświaty będą zrealizowane do końca maja br. Zalecenia te dotyczą przede wszystkim IPET-u, który zostanie zmodyfikowany zgodnie z zaleceniami. Zespół składający się z pedagoga, psychologa, wychowawców oraz nauczycieli jest w trakcie opracowywania nowego IPET-u. Uzupełnione również zostanie dostosowanie wymagań edukacyjnych, arkusz dostosowań stanie się częścią IPET-u.*

(akta kontroli str. 105-106, 107-127, 128-131, 132-135, 136-137, 385-387)

3.4. W prowadzonym w MOW rejestrze skarg i wniosków w latach 2015-2016 zarejestrowano jedną skargę wychowanki (uczenica klasy Ib ZSZ) złożoną w dniu 9 lutego 2015 r., która dotyczyła niedostatecznych ocen z nauczanego przedmiotu i z zachowania, wystawianych tej osobie przez nauczyciela historii na zajęciach w dniu 6 lutego 2015 r. Po przeprowadzonym przez Dyrektora postępowaniu, w tym po uzyskaniu pisemnych wyjaśnień nauczyciela historii, skarga została uznana za bezzasadną. W odpowiedzi na skargę z dnia 16 lutego 2015 r.⁷⁸ zawarto m.in. uzasadnienie wskazujące, że oceny dokonano na podstawie obowiązującego w MOW Szkolonego Systemu Oceniania. Tryb i termin rozpatrzenia skargi był zgodny z postanowieniami § 25 ust. 2 Statutu. Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła, że: *skargi pisemne składane są sporadycznie, natomiast wychowanki najczęściej zgłaszają ustnie różne problemy, niektóre z nich mogące być zaklasyfikowane, jako skargi, do dyrektora placówki. Rozpatrywane są one na bieżąco w poszanowaniu strony skarżącej. Najczęściej dotyczą warunków bytowych wychowanek np. brak w określonych godzinach ciepłej wody lub też niezadowolenia wynikającego*

⁷⁷ Dz. U., poz. 1113, dalej: rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki.

⁷⁸ Wychowanka przebywała na ucieczce od 14 do 22 lutego 2015 r., odpowiedź Dyrektora na skargę wychowanka potwierdziła z datą 27 luty 2015 r.

z konieczności uczęszczania na zajęcia lekcyjne oraz stawianych im tam wymagań. Nie wpłynęła dotąd do placówki żadna skarga od rodzica.

(akta kontroli str. 27-41, 216-226, 240-279, 384, 385-387)

3.5. Na podstawie badania dokumentacji zgromadzonej w aktach 15 byłych wychowanek⁷⁹ ustalono, że w latach 2013-2016 podejmowana była współpraca z sądami rodzinnymi, opiekunami prawnymi oraz placówkami, z których wychowanki trafiały do MOW. Dotyczyło to w szczególności:

- a) otrzymywania postanowień sądu rejonowego o umieszczeniu nieletniej w MOW, przedłużeniu terminu pobytu wychowanki w MOW do czasu ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej (lub do ukończenia II klasy tej szkoły), umorzeniu postępowania wychowawczego, uchyleniu środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOW, wyrażeniu zgody lub uchyleniu uprzednich zgód na udzielenie przepustki wychowance, zastosowaniu środków wychowawczych, ustanowieniu opieki prawnej, przekazaniu sprawy do rozpatrzenia przez inny sąd;
- b) kierowania wniosków do sądów o zgodę na przedłużenie pobytu wychowanki do ukończenia roku szkolnego zarówno gimnazjum, jak i zasadniczej szkoły zawodowej;
- c) sporządzania opinii o wychowankach, w zakresie rozwoju emocjonalnego, stopnia demoralizacji oraz ewentualnych środkach oddziaływania;
- d) kierowania wezwań sądowych do rodzica o stawienie się z wychowanką na badania diagnostyczne i wydawania opinii w sprawie nieletniej;
- e) sporządzania sprawozdań z wywiadów środowiskowych oraz nadzoru kuratora sądowego;
- f) kierowania pism do sądu rejonowego o przeprowadzenie badania wychowanki w rodzinnym ośrodku diagnostyczno-konsultacyjnym;
- g) kierowania wniosków o przedłużenie pobytu w MOW do czasu ukończenia kolejnej klasy zasadniczej szkoły zawodowej (lub ukończenia szkoły);
- h) sporządzania opinii przez MOW o zachowaniu i postępach w nauce wychowanki, opinii bieżących oraz okresowych, o zachowaniu, jak również opinii końcowych o wychowance oraz dotyczących przebiegu procesu resocjalizacji;
- i) kierowania pism do sądów i policji, informujących o ucieczkach z MOW;
- j) sporządzania pisemnych informacji o odebraniu wychowanki z policyjnej izby dziecka, nieterminowym powrocie wychowanki z przepustki, ocenach semestralnych w nauczaniu i zachowaniu (i/lub w trakcie roku szkolnego), zatrzymaniu wychowanki będącej na tzw. ucieczce przez policję i doprowadzeniu do MOW;
- k) uzyskiwania oświadczeń rodziców (opiekunów prawnych) dotyczących zgody m.in. na a/ badania lekarskie, pedagogiczne, psychologiczne, psychiatryczne i stosowanie niezbędnych środków medycznych, b/ uczestniczenie w wyjazdach, wyjściach poza MOW, c/ wprowadzanie danych osobowych do bazy i ich przetwarzania w zakresie związanym z pobytem w MOW, a także w sprawie posiadanego tytułu do upieczenia zdrowotnego, deklaracji wyboru lekarza podstawowej opieki zdrowotnej i pielęgniarki środowiskowej, czy urlopowanie dzieci z MOW;
- l) kierowanie pism - sądu rejonowego, starosty, służb nadzorujących spełnianie obowiązku szkolnego przez wychowankę, rodziców (prawnych opiekunów), placówkę, z której wychowanka trafiła do MOW, ORE - o doprowadzeniu i przyjęciu wychowanki do MOW oraz do szkoły funkcjonującej przy MOW;

⁷⁹ Badaniem objęto dokumentację wychowanek, określonych w pkt 1.1 niniejszego wystąpienia. W aktach tych wychowanek zgromadzono łącznie 1 230 różnych dokumentów.

- m) informowania rodziców (prawnych opiekunów) o wysokości i zasadach odpłatności za pobyt ich dzieci w MOW, udzielonych przepustkach, przyznanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej i zagrożeniach oceną niedostateczną z nauczanych przedmiotów;
- n) kierowania przez MOW pism do placówek opiekuńczych (w tym do domu dziecka): w sprawie kart zdrowia i książeczek zdrowia dla celów sanitarno-epidemiologicznych oraz o skreśleniu z listy wychowanków w związku z uzyskaniem pełnoletności i ocenach uzyskiwanych przez wychowanki w trakcie nauki;
- o) informowania przez MOW powiatowego centrum pomocy rodzinie o ukończeniu przez wychowanki kolejnej klasy zasadniczej szkoły zawodowej albo gimnazjum, wykreśleniu wychowanki z ewidencji MOW oraz w sprawie wskazania opiekunów do usamodzielnienia;

W objętej kontrolą dokumentacji znajdowały się również m.in. listy pochwalne do rodziców, dokumenty urlopowe wychowanki przesyłane do rodziców lub opiekunów prawnych oraz notatki służbowe wychowawców i nauczycieli opisujące różne sytuacje naruszające zasady pobytu i zachowania wychowanek w MOW.

Dyrektor MOW wyjaśnił, że *współpraca z sądami rodzinnymi, opiekunami prawnymi wychowanek, placówkami opiekuńczymi przebiegała zazwyczaj w sposób prawidłowy. Zdarzały się w przypadku sądów rodzinnych sytuacje, w których musieliśmy interweniować w sprawie braku wymagalnej dokumentacji (aktualne badania, sprawozdania z wywiadów środowiskowych). Sądy rodzinne w niektórych przypadkach bardzo późno przysyłają zgody wychowanek na urlopowanie co wzbudza niepotrzebne negatywne emocje wśród wychowanek. Jeśli opiekunami prawnymi są rodzice podopiecznych to zainteresowanie zachowaniem, efektami pracy w szkole, ewentualnymi trudnościami związanymi z pobytem dziecka jest duże. Rodzice zobowiązani są ponosić koszty wyżywienia dziecka oraz wyposażyć je w środki higieny osobistej i odzież, przybory szkolne, z którego to zobowiązania nie wszyscy się wywiązują. Współpraca z placówkami, których wychowanki trafiły do MOW najczęściej przebiega prawidłowo. Placówki troszczą się o zapewnienie swoim podopiecznym przyborów szkolnych, odzieży, środków higieny osobistej, czy też kieszonkowego. Jednak zdarzają się sytuacje, w których placówki z dużym opóźnieniem reagują na zgłaszane przez nas braki w wyposażeniu wychowanek w sorty odzieżowe, środki higieny osobistej, niskie kieszonkowe np. 10 zł miesięcznie. Współpraca z placówkami polega również na wspólnym ustaleniu z ośrodkiem urlopowania podopiecznej. Pracownicy placówki czasami odwiedzają nasze wychowanki w ośrodku. Opiekunowie prawni z placówek często interesują się postępami w procesie resocjalizacji swoich podopiecznych. Czasami napotykamy trudności we współpracy z placówkami opiekuńczo-wychowawczymi. Dotyczy to przede wszystkim sytuacji, w których nasza wychowanka została przypisana do placówki w tym samym momencie, w którym trafiła do MOW-u. Placówka w takiej sytuacji najczęściej wywiązuje się tylko z zadania finansowego natomiast często opieszale, czy też niechętnie reaguje na naszą sugestię dotyczącą urlopowania wychowanki na święta czy ferie.*

(akta kontroli str. 385-387, 388-389, 408-443, 960-966)

3.6. Udokumentowana współpraca MOW w latach 2015-2016 ze środowiskiem lokalnym, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży obejmowały łącznie 757 dokumentów - spraw (468 w 2015 r. i 289 w 2016 r.). Na jej podstawie ustalono, że współpraca prowadzona była:

- a) ze środowiskiem lokalnym, np. samorządem gminnym i jednostkami organizacyjnymi gminy, przede wszystkim w zakresie pomocy materialnej i mieszkaniowej dla wychowanek opuszczających MOW oraz udziału

- wychowanek w różnych spotkaniach i imprezach (np. uliczne biegi patronackie, spotkania Andrzejkowe, kulinarne i edukacyjno-czytelnicze, sprzątanie świata, uroczystości Święta Narodowego, przeglądy twórczości śląskiej);
- b) z organizacjami pozarządowymi, np. z placówkami opiekuńczymi i wychowawczymi, fundacją *Dzieci Pienin*, katolickimi placówkami wychowawczymi, m.in. w zakresie dofinansowania dożywiania wychowanek;
 - c) z innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży, np. z ośrodkami pomocy społecznej i powiatowymi centrami pomocy rodzinie (m.in. w zakresie przydziału mieszkania chronionego, pieczy zastępczej, udzielania pomocy materialnej, w tym w formie dożywiania wychowanek), w sprawach związanych z usamodzielnianiem się wychowanki, okresowymi opiniami o zachowaniu i postępach w nauce, udziałem w zespołach ds. usamodzielniania działających przy placówkach wychowawczych oraz w innym zakresie z rzecznikiem praw dziecka, sądami rodzinnymi i prokuraturą.

W MOW zgromadzono wycinki prasowe i wydruki ze stron internetowych⁸⁰, a także podziękowania podmiotów zewnętrznych świadczące o współpracy MOW z różnymi instytucjami, organizacjami i placówkami. Dotyczyło to przykładowo uczestnictwa wychowanek w Ogólnopolskich i Wojewódzkich Konkursach Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych (np. poetyckich, muzycznych, sportowych, warsztatach ratowniczych) i okolicznościowych imprezach współorganizowanych przez samorząd powiatu i gminy (np. Święto Chleba, święta narodowe, udzielanie pomocy przedmedycznej). Wychowanki uczestniczyły ponadto w wyjazdach wakacyjnych i wycieczkach krajoznawczych, konkursach tematycznych i spotkaniach organizowanych przy współudziale samorządu gminnego, samorządowych instytucji kultury, stowarzyszeń lokalnych i innych instytucji wspierających rodziny, dzieci i młodzież. Działania te były zgodne z zapisami § 59 rozporządzenia w sprawie zasad działania placówek publicznych z 2011 r. oraz z § 3 rozporządzenia w sprawie zasad działania placówek publicznych z 2015 r.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży była zbieżna z celami i zadaniami MOW wskazanymi w § 4 Statutu. Współpraca ta wpisywała się w wymagania zawarte w części VI „wymagania wobec MOW” pkt 9 załącznika do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek⁸¹, w którym przyjęto, że placówka w sposób systematyczny i celowy współpracuje z instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku lokalnym.

Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła, że w latach 2015-2016 nasza placówka ściśle współpracowała ze środowiskiem lokalnym. Nasze wychowanki w ramach wolontariatu udawały się z wychowawcą do Publicznego Przedszkola w Leśnicy, aby uczestniczyć w zajęciach z przedszkolakami organizując im gry i zabawy. W ramach cyklicznych spotkań czytały również dzieciom z przedszkola bajki. Nasze wychowanki aktywnie uczestniczą w imprezach organizowanych przez Leśnicki Ośrodek Kultury i Rekreacji (LOKiR), uczestniczyły w warsztatach hip-hopu, czy też w warsztatach zumby. Chętnie korzystały z oferty LOKiR w okresie ferii zimowych. Odwiedziły również wystawę Małego Muzeum Leśnickiego w Galerii Sztuki. Wychowanki w ramach wolontariatu cyklicznie odwiedzały Dom Pomocy Społecznej w Leśnicy, gdzie aktywnie uczestniczyły w zajęciach z seniorami, czy też brały udział w przedstawieniach np. *Jasełkach*. W ramach współpracy z Towarzystwem Ekologicznym „Ziemi Leśnickiej” wykonały prace porządkowe i pielęgnacyjne na terenie Parku Wiejskiego w Raszowej. Współpraca ze środowiskiem lokalnym jest

⁸⁰ Łącznie 48 wycinków prasowych i wydruków z lat 2015-2016.

⁸¹ Dz. U. poz. 1214, dalej: rozporządzenie w sprawie wymagań wobec szkół i placówek.

procesem ciągłym. Nasza placówka systematycznie angażuje się w życie społeczności lokalnej. W bieżącym roku będzie czynnie uczestniczyć w obchodach 800-lecia Leśnicy np. poprzez przygotowanie programu artystycznego. Współpraca z zespołem interdyscyplinarnym nie była prowadzona, gdyż dotychczas nie było propozycji takiej współpracy ze strony tego zespołu. W MOW także nie dostrzeżono takiej konieczności, jednak o możliwości współpracy z zespołem interdyscyplinarnym poinformuję na najbliższym posiedzeniu rady pedagogicznej. Współpraca z policją dotyczyła wzajemnych informacji o zachowaniach wychowanek, zgłoszeń ucieczek, kradzieży i współdziałania w tym zakresie, przeprowadzanie pogadek dotyczących spożywania środków psychoaktywnych.
(akta kontroli str. 301-312, 326, 356-377, 385-387, 960-966)

Ustalone
nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli prowadzone w MOW działania nadzorcze i aktywność pracowników tej jednostki, wspomagały proces resocjalizacji wychowanek. Kontrole przeprowadzone przez instytucje zewnętrzne oraz kontrola przeprowadzona na zlecenie NIK przez Opolskiego Kuratora Oświaty wykazały wiele pozytywnych aspektów działalności MOW. Ujawnione w ich wyniku uchybienia były bez zbędnej zwłoki usuwane bądź podejmowano działania w celu ich wyeliminowania. Ośrodek szeroko podejmował współpracę z sądami i opiekunami wychowanek, a także ze środowiskiem lokalnym, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży. Działanie te były zbieżne z postanowieniami Statutu MOW i wpisywały się w nałożone na niego zadania.

4. Monitoring procesu resocjalizacji

Opis stanu
faktycznego

4.1. W latach szkolnych 2014/2015 i 2015-2016⁸² Wicedyrektor ds. MOW przedstawiła na posiedzeniach rady pedagogicznej⁸³ sprawozdania ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego w MOW, a Kierownik Internatu z nadzoru pedagogicznego w internacie. W protokołach z tych posiedzeń odnotowano m.in., że wyniki z takiego nadzoru zostały omówione, a przedstawione wnioski (rekomendacje) przyjęte. W sprawozdaniach wskazano, że nadzór pedagogiczny obejmował m.in.: obserwacje pracy nauczycieli, w tym nauczycieli uzyskujących kolejny stopień awansu zawodowego oraz doskonalących się zawodowo⁸⁴, analizę opracowanych programów wychowawczych i resocjalizacyjnych oraz ich korekty⁸⁵, współpracę z psychologiem i pedagogiem, szkolenie wewnętrzne, kontrole stanu bezpieczeństwa i higieny w MOW, a także współpracę z instytucjami zewnętrznymi wspierającymi m.in. resocjalizację wychowanek.

W wyniku sprawowanego nadzoru pedagogicznego przyjęto do realizacji wnioski, które dotyczyły m.in.: a/ motywowania wychowawców do zachęcania wychowanek, b/ przestrzegania ładu i porządku w grupie i jej otoczeniu, c/ przestrzegania rozkładu dnia, d/ dyscyplinowania wychowanek, e/ usprawnienia współpracy między wychowawcami i stosowania się do ogólnych ustaleń w grupie dotyczących pracy

⁸² Rok szkolny 2014/2015 i 2015/2016.

⁸³ Protokoły z posiedzeń rady pedagogicznej, które odbyły się w roku szkolnym 2014/2015 w dniach 6 lutego i 26 sierpnia 2015 r. oraz w roku szkolnym 2015/2016 19 lutego i 27 czerwca 2016 r.

⁸⁴ Główne założenia obserwacji: merytoryczne i metodyczne przygotowanie wychowawcy do zajęć, aktywność i zachowanie wychowanek w trakcie zajęć, indywidualizacja procesu wychowania, przestrzeganie przepisów BHP w czasie zajęć, wykorzystanie na zajęciach metod aktywizujących,

⁸⁵ Dokumenty te wynikały m.in. z Planu pracy MOW, Programu profilaktycznego, Programu wychowawczego i Statutu.

resocjalizacyjno-wychowawczej, f/ uatrakcyjnienia prowadzonych zajęć z uwzględnieniem zainteresowań i uzdolnień oraz indywidualnych predyspozycji wychowanek, g/ zwiększenia działań zmierzających do efektywniejszego przygotowania wychowanek do zajęć lekcyjnych, w tym praktycznych.

W latach szkolnych 2014/2015 i 2015/2016 przeprowadzono w MOW ewaluację wewnętrzną. We wnioskach z ewaluacji wskazano, że w MOW diagnozuje się i analizuje potrzeby i możliwości wychowanek, a placówka posiada koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój wychowanek. Wskazano także, że prowadzone działania są bieżąco monitorowane i analizowane, prowadzone zajęcia w MOW sprzyjają rozwojowi zainteresowań i uzdolnień wychowanek, działania te są adekwatne do zgłoszonych potrzeb, a brak realizacji takich potrzeb w pełnym zakresie wynika z ograniczeń finansowych i organizacyjnych.

W wyniku ewaluacji wewnętrznych sformułowano także rekomendacje, które należy uwzględnić w planowaniu działań oraz dalszych kierunków rozwoju MOW, w tym dotyczące m.in.: objęcia monitorowaniem wszystkich obszarów działalności, organizacji konkursów wewnętrznych, imprez edukacyjnych oraz uczestnictwa w konkursach i olimpiadach zewnętrznych, poprawy realizacji podstawy programowej na poszczególnych przedmiotach, doboru satysfakcjonujących i odpowiadających potrzebom wychowanek zajęć pozalekcyjnych (wskazano na poszerzenie oferty m.in. o kółka muzyczne, taneczne, turystyczne, malarskie, teatralne), poprawy bazy dydaktycznej, zachęcania pracowników pedagogicznych do podejmowania różnych form doskonalenia zawodowego. Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła: *W ramach prowadzonego nadzoru pedagogicznego są przeprowadzane obserwacje zajęć dydaktycznych oraz na zajęciach wychowawczych i resocjalizacyjnych. Obserwacje te przebiegają wg wcześniej ustalonego planu. Na podstawie tych obserwacji można zobaczyć jak przebiega realizacja procesu dydaktycznego w poszczególnych klasach oraz w jaki sposób wychowanki uczestniczą z zajęciach organizowanych w internacie. Każdego roku przeprowadzana jest ewaluacja wewnętrzna, których wnioski są wskazówkami do dalszej pracy. Zagadnienia ewaluacyjne dotyczą przestrzeni szkolnej jak i również pozaszkolnej. Wykonywane są również czynności w ramach prowadzonego wewnętrznego bieżącego nadzoru pedagogicznego, obejmujące następujące obszary pracy opiekuńczo – wychowawczej: organizacja i przebieg czynności porannych, czystość i estetyka sal mieszkalnych, urządzenie i pomysłowe zagospodarowanie pokoi mieszkalnych, organizacja i przebieg nauki własnej. W ramach bieżącego nadzoru pedagogicznego nad wychowawcami dokonują m.in. kontroli i analizy prawidłowego prowadzenia dokumentacji grup wychowawczych (m.in.: dzienniki zajęć wychowawczych, plany pracy grup wychowawczych, plany pracy kół zainteresowań, dokumentacja wychowawcza, czy też zeszyty spostrzeżeń. W ramach nadzoru bieżącego dokonują kontroli i analizy prawidłowego prowadzenia dziennika lekcyjnego, wykazu osiągnięć dydaktycznych (oceny) wychowanek oraz frekwencji na zajęciach, realizacji treści podstawy programowej. W bieżącym roku szkolnym nauczyciele i wychowawcy uczestniczyli w szkoleniu dotyczącym zjawiska agresji oraz praw dziecka w świetle konwencji międzynarodowych.*

(akta kontroli str. 227-239, 385-387, 398-407, 666-674, 763-766)

4.2. Na podstawie dokumentacji 15 wychowanek⁸⁶ ustalono, że okresowa wielospecjalistyczna ocena poziomu funkcjonowania wychowanek dokonywana była w latach szkolnych 2013/2014 i 2014/2015 raz w roku, a od roku szkolnego 2015/2016 dwa razy w roku (w formie odrębnego dokumentu). Oceny dokonywał zespół, w skład którego wchodził nauczyciele, wychowawcy, pedagog i psycholog.

⁸⁶ Badaniem objęto wychowanki wg próby określonej w pkt 1.1 niniejszego wystąpienia. W opisanych aktach tych wychowanek zgromadzono łącznie 1 230 różnych dokumentów.

Skład ten był zgodny z § 6 ust. 3 rozporządzenia w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki, a sporządzane oceny zawierały wskazania określone m.in. w § 6 ust. 9 tego rozporządzenia (np. opisy funkcjonowania wychowanki w różnych obszarach, na tle grupy, komunikowanie, sfera poznawcza, sfera emocjonalno-motywacyjna, kontakt z rodzicami, opiekunami, placówkami opiekuńczo, sprawność fizyczna, samodzielność, uzdolnienia, stan zdrowia)⁸⁷.

Ponadto, od roku szkolnego 2013/2014 ocen okresowych wychowanek w danej grupie wychowawczej⁸⁸ dokonywał zespół pracowników MOW ds. ocen wychowanek, w skład którego wchodził wychowawcy grup, pedagog, psycholog, kierownik internatu oraz dodatkowo, dokonywano comiesięcznych ocen z udziałem wychowawcy wiodącego, wychowawców grup i kierownika internatu. Z posiedzeń tych sporządzano protokoły, w których m.in. dokonywano ocen wychowanki, wskazywano na zakres udzielonej pomocy w MOW, pozytywne zachowania, czy trudności związane z pobytem i resocjalizacją wychowanki, a także określano działania konieczne do realizacji, w szczególności w przypadkach ocen negatywnych i poprawnych w odniesieniu do poszczególnych wychowanek. Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła: *W działaniach resocjalizacyjnych uczestniczą nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych, pedagog, psycholog. Cały zespół uczestniczy w opracowaniu dla każdej wychowanki IPET-u, w monitorowaniu swoich osiągnięć w wychowanka poprzez comiesięczne oceny podopiecznych jak i również okresowe wielospecjalistyczne oceny wychowanek, które przeprowadza się przynajmniej dwa razy w roku.*

Stwierdzono, że:

- a) wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanki (w formie odrębnego dokumentu) przeprowadzane były w roku szkolnym 2015/2016 przez zespół nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych, pedagogów i psychologów dla 4 wychowanek.⁸⁹ W pozostałych zbadanych 10 przypadkach⁹⁰ oceny takie zawarte były w części pierwszej indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych. Po uwagach wizytatorów z Opolskiego Kuratorium Oświaty, od roku szkolnego 2015/2016 wielospecjalistyczne oceny poziomu funkcjonowania wychowanki sporządzane były w formie odrębnego dokumentu. W przypadku jednej wychowanki nie sporządzono indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (osoba ta przebywała w MOW jedynie 16 dni). W przypadku wszystkich (14) wychowanek, dla których sporządzono IPE-T, zespół ds. okresowej oceny wychowanek w danej grupie wychowawczej⁹¹, dokonywał okresowych ocen każdej wychowanki. Dodatkowo, oceny takie sporządzano w ramach miesięcznych ocen wychowanek dokonywanych na posiedzeniach zespołu wychowawców, wychowawcy klasy i kierownika internatu. W ww. ocenach zawarto m.in. syntetyczną ocenę, uzasadnienie oraz kierunki działań wychowawczych i ewentualnych zmian metod wychowawczych w celu poprawy skuteczności procesu resocjalizacji;
- b) w badanej próbie było pięć (36%) wychowanek, które oceniano pozytywnie, a które samowolnie opuściły placówkę oraz uczestniczyły w zdarzeniach nadzwyczajnych (np. samookaleczenia, przemoc wobec współwychowanek,

⁸⁷ W okresie od 1 września 2012 r. do 31 sierpnia 2015 r. powyższe ustalone było w § 5 ust. 3 rozporządzenia MEN w sprawie warunków organizowania kształcenia z 2010 r.

⁸⁸ W badanym okresie było cztery grupy wychowawcze, a oceny dokonywano od jednego do czterech razy w roku szkolnym.

⁸⁹ nr ewidencyjne 22, 36, 53 i 54.

⁹⁰ nr ewidencyjne 10, 12, 13, 16, 23, 28, 40, 41, 45, 48

⁹¹ W skład zespołu wchodził: wychowawca grupy, pedagog, psycholog, kierownik internatu.

kradzież pieniędzy). Wychowanki te nie były umieszczane w innych placówkach z powodów wychowawczych;

- c) we wszystkich przypadkach wychowanka informowana była o przebiegu procesu resocjalizacyjnego i/lub terapeutycznego, a także o możliwości wpływania na jego przebieg, potwierdzeniem powyższego był podpis wychowanki w arkuszu indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego z podaniem daty oraz adnotacji o akceptacji procesu, w przypadku uzupełnień w tym programie wychowanka podpisywała ponownie arkusz IPE-T z podaniem daty oraz adnotacją o akceptacji procesu;
- d) wychowanki (we wszystkich przypadkach, w których sporządzono IPE-T) nie wносиły uwag do swojego procesu resocjalizacji, a indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne w zakresie głównych celów resocjalizacji nie były zmieniane.

Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła, że *dotychczas nie zdarzyło się, aby IPET był modyfikowany. Obszary, które wymagają pracy u dziewcząt związane z: relacjami z rodziną, wychowankami, dorosłymi, dbaniem o zdrowie, stosunek do samego siebie, usamodzielnianie są sferami wymagającymi długofalowych oddziaływań. Zajęcia i metody pracy proponowane przez nasz ośrodek pozostają stałe w ramach zajęć obowiązkowych i nieznacznie zmieniają się w ramach zajęć dodatkowych związanych z rekreacją i rozwojem zainteresowań (zajęcia dodatkowe zależą np. od przyznanych grantów, możliwości finansowych placówki i możliwości wychowawców/nauczycieli prowadzących dane zajęcia). Zajęcia obowiązkowe pozostają niezmiennie np. socjoterapia, zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjno – wychowawcze, zajęcia profilaktyczno-rozwojowe, ale każdorazowo są dostosowywane do potrzeb i możliwości wychowanek – praca z grupą odbywa się w dynamicznym procesie, ale nazwy zajęć obejmujących resocjalizację pozostają niezmiennione. Rozmowy indywidualne odbywają się doraźnie i w odpowiedzi na potrzeby dziewcząt. Temat rozmów jest zmienny, ale sama możliwość rozmowy pozostaje niezmienną metodą pracy z wychowankami. Zdarza się, że jako zespół MOW-u mamy bardzo ograniczony czas związany z możliwością oddziaływań ze względu na krótki czas pobytu wychowanki w placówce (kończy 18 lat, ucieka, jest przeniesiona do innego ośrodka), to także utrudnia modyfikowanie i kontynuowanie procesu resocjalizacji. W związku z powyższym w przypadku uwag do procesu resocjalizacji metody pracy – zajęć nie ulegały zmianie, ale zespół w ramach tych metod modyfikował lub intensyfikował niektóre oddziaływania np. zwiększano częstotliwość rozmów indywidualnych lub w trakcie zajęć grupowych zwracano więcej uwagi na daną dziewczynę lub urozmaicano ćwiczenia.*

(akta kontroli str. 385-387, 623-625, 626-644, 645-653, 654-659, 660-663, 664-665)

4.3. W MOW nie było odrębnych dokumentów, potwierdzających dokonywanie w latach 2015-2016 sformalizowanej oceny efektów podejmowanych działań, w szczególności dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz oceny poziomu bezpieczeństwa wychowanek. Dyrektor MOW wyjaśnił, że *ocena efektów podejmowanych działań prowadzona była poprzez obserwacje zajęć dydaktycznych, wychowawczych, resocjalizacyjnych. Obserwacje bieżące zachowania się wychowanek podczas uroczystości szkolnych, apeli, spotkania opłatkowego, imprez sportowych, wyjść na spacer i zakupy do miasta, podczas spożywania posiłków, itp. Na podstawie tych obserwacji można określić czy podejmowane działania edukacyjne i resocjalizacyjne przynoszą oczekiwane efekty. Każdego roku przeprowadzana jest ewaluacja wewnętrzna, z której wnioski są wskazówkami do dalszej pracy placówki. Na podstawie prowadzonego nadzoru pedagogicznego formułowane są w każdym półroczu wnioski do dalszej pracy. Po 1 września 2016 r. dokonano oceny efektów podejmowanych działań, w szczególności dydaktycznych,*

wychowawczych i opiekuńczych, dokonując wielospecjalistycznej oceny funkcjonowania wychowanki. Badanie poziomu bezpieczeństwa wychowanek wykonano za pomocą anonimowej ankiety skierowanej do wychowanek.

Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła: Ocena efektów działań związanych z dydaktyką, wychowaniem i opieką nad wychowanymi realizowana jest przez nauczycieli, wychowawców, pedagogów, psychologów i inne osoby systematycznie. Pozwala ona na pełną diagnozę dotychczasowych działań i ewentualne szybkie skorygowanie podejmowanych środków lub wprowadzenie innych działań, które odniosą pożądany efekt w pracy resocjalizacyjnej. Badanie poziomu bezpieczeństwa wychowanków prowadzone jest praktycznie ciągle. Realizowane jest w szczególności w internacie (przez wychowawców) i na zajęciach szkolnych (nauczycieli, psychologów i pedagogów). Organizowanie zajęć dla wychowanków zawsze uwzględnia bezpieczeństwo, a wszystkie negatywne przypadki w tym zakresie, są analizowane a wnioski z nich bezzwłocznie wdrażane. Dużą rolę w tym zakresie odgrywają cykliczne, wspólne pogadanki z wychowanymi. Te formy działania nie były dokumentowane. Natomiast wyniki z powyższych działań są wykorzystywane w procesie resocjalizacji oraz do wprowadzania modyfikacji (korekt) w nowotworzonych indywidualnych programach edukacyjno-terapeutycznych dla przychodzących do MOW wychowanek oraz indywidualnych programach usamodzielnienia.

(akta kontroli str. 385-387, 960-966, 1026-1030)

4.4. W MOW nie było dokumentów wskazujących, że w latach 2015-2016 monitorowano losy byłych wychowanków, m.in. w celu oceny skuteczności procesu resocjalizacji. MOW nie prowadził analizy sytuacji wychowanek po opuszczeniu MOW. Wicedyrektor ds. MOW wyjaśniła: Wychowanki naszej placówki kierowane są z obszaru całego kraju. Po ukończeniu 18 roku życia, lub w sytuacji uchylecia środka wychowawczego w postaci umieszczenia w MOW powracają w swoje rodzinne strony lub też wyjeżdżają za granicę. Niezmiernie trudne jest w takiej sytuacji monitorowanie ich dalszych losów, tym bardziej, że nie istnieją w tej materii narzędzia prawne. Wiedza o byłych wychowankach jest zdobywana w sposób nieformalny najczęściej poprzez portale społecznościowe. Czasami nasze wychowanki odwiedzają nas po opuszczeniu placówki, np. z okazji świąt Bożego Narodzenia i wtedy mamy możliwość poznania ich dalszych losów dotyczących np. realizacji planów edukacyjnych, posiadania rodziny. Informacje o naszych wychowankach zdobywamy również z korespondencji, która przysyłana jest do wychowawców czy też na adres placówki lub poprzez odbyte rozmowy telefoniczne z byłymi wychowanymi. Jednak nie posiadamy wiedzy o wszystkich naszych wychowankach, które opuściły placówkę.

(akta kontroli str. 385-387)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że w celu oceny skuteczności procesu resocjalizacji zasadne jest posiadanie możliwie jak największej wiedzy o losach byłych wychowanków. Niewielka wiedza w tym zakresie ogranicza bowiem możliwość wykorzystania dotychczasowych doświadczeń w pracy z wychowanymi skierowanej na wzrost skuteczności resocjalizacji. Ponadto, zgodnie z zapisami przyjętymi w pkt 3, części VI załącznika do rozporządzenia w sprawie wymagań wobec szkół i placówek, dotyczącego m.in. młodzieżowych ośrodków wychowawczych, w charakterystyce wymagań na poziomie wysokim określono: *pozyskane informacje o losach byłych wychowanków potwierdzają skuteczność podejmowanych działań profilaktyczno-wychowawczych, edukacyjnych, terapeutycznych i resocjalizacyjnych.*

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia, że prowadzony nadzór pedagogiczny pozwalał na formułowanie wniosków mających na celu poprawę działalności MOW. Dokonywane w jednostce okresowe oceny wielospecjalistyczne, okresowe oceny wychowanków oraz miesięczne oceny funkcjonowania wychowanków objętych próbą kontrolną, wpływały na poprawę skuteczności resocjalizacji. Jednak brak systemowego monitorowania losów byłych wychowanków (posiadanie wyłącznie szczątkowych informacji) może ograniczać bądź uniemożliwiać dokonywanie oceny skuteczności podejmowanych działań, jak i ewaluacji mających służyć skutecznej resocjalizacji wychowanków.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK wnosi o zapewnienie sporządzania indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych zawierających wszystkie wymagane elementy.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Opolu.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Opole, 25 maj 2017 r.

Kontroler
Damian Mielcarek
główny specjalista kontroli państwowej

Delegatura w Opolu
Dyrektor

.....
podpis

DIREKTOR
Delegatura w Opolu
.....
podpis
Iwona Zyman

